

Smrti.

Mogočno žezlo roka tvoja vlada . . .
Obseg mu krog je širnega sveta,
V nič človek pred ukazom tvojim pada,
Vsemožna vladarica brez srcá.
Ime že tvoje s strahom nas navdaja,
Da kri nemirna v žilah nam zastaja . . .
Boji se srečnik tajnostnih domov,
Kjer strogost neizprosna tvoja vlada,
Obraz zbledi njegov,
Če čuje le o tebi iznenada.
A koprni po tebi, komur trnje čas samó
Na pot življenja vsiplje,
Da srce mu težkó
Strahu in boli vtriplje —
Kako bi duša mu vzkipela,
Ko smrt ga z mrzlo bi roko objela!
A ti caruješ . . . volja naj se ti zgodi,
Pa vendar se smiluj ljudi . . .
Oh, prizanašaj srečnikom na sveti,
Trpinom daj umreti!
Po dnevu zadnjem jaz ne koprnim
Pa tudi se ga ne bojim,
A čuj, kaj duša moja prosi:
Ko vzorov mojih žar zbledi,
Ki mi zlatí življenja dni,
Tedaj me, smrt, pokosi!

T. Doksov.

Žanjica.

Oj, dekle, oj, dekle mlado
 Zvezava pšenico zorno;
 Po strni pa ptiček skaklja,
 Z družico se ljubko igra . . .
 Dekletu se milo stori
 In žal se spomin ji zbudi —
 Uzdihne in rosno oko
 Zakrije s tresočo roko:
 „Oh, lani, oh lanjsko jesen,
 Na svetega Máteja den,
 Moj ljubi je tukaj oral,

Moj ljubi to žito sejal —
 Pogledal lepo je na-mé,
 Govoril besede lepé:
 „Le rasti mi, žito drobnó,
 Le rasti mi, žito zlató,
 Ko bodeš — pogača sladká . . .
 Bo ljubica — ženka mojâ.“
 Pač raslo si, žito drobnó —
 Je upalo srce zvestó . . .
 Zdaj tebe poželi so mi,
 A njega — v grob deli so mi.“

I. N. Resman.

Na svatbenem potovanju.

Balada.

Zašlo je solnce. V tihi mrak
 Zagrinja se daljava,
 Kot bela ptica ladija
 Po temnem morju plava;
 Na krovu pa mlad mož stoji,
 Mehkó na prsih mu sloni
 Prelepa mlada žena.
 •Čaroben je ljubezni raj
 Kot to nebo večerno,
 Neskončen je ljubezni raj
 Kot morje neizmerno —
 Pa ljubček, ljubček, kaj molčiš,
 Zakaj v obraz tako blediš,
 Zakaj se v stran oziraš?•

••Poglej, nevesta, o poglej
 Tam blede, krasno ženo,
 Oj, mojo ljubico bolno,
 Bolno in zapuščeno;
 Poglej, kako stoji mirno,
 Na prsih pa ji spi sladko
 Nesrečno moje dete.••

•Oj zbudi, zbudi se, moj mož,
 Pri tebi jaz sem sama,
 Krog naju je morjé temno
 In pa nebo nad nama —•
 ••Kako me vabi spet nocoj
 S pogledom žalostnim s seboj,
 Da ljubim jo, kot nekdam.

Kako je belo nje telo,
 Kako krasno nje lice,
 In moje dete za meno
 Izteza že ročice;
 Že padata v morjé temno . . .
 Kako me vabita s sebo . . .
 Oj žena moja, z Bogom!••••

Ivan Saveljev.

V krvi.

Spisal **Fran Govekar.**

X.

(Dalje.)

Kmalu nato se je začela pomikati izpred dra. Pajka hiše dolga vrsta dvovprežnih kočij. Konjska oprava, železje in jermenje, kolesa, osi, pesta, ojesa, svetilke, vozna vratca z debelimi stekli, vse je bilo očiščeno, zbrisano in zlikano, da se je svetilo v solnčnih žarkih ter slepilo gledalcem oči. Zgoraj na visokih, 'kozlih' so široko sedeli kočijaži v bogatih livrejah ter z nedosežnim, hladnomogočnim in milostno se smehlajočim izrazom v tolstih, karminastordečih, gladko obritih obrazih s štrlečimi, namazanimi, debelimi brkami tleskali izpodbujevalno z jeziki, se poigravali z vajeti, pobožkavali z dolgimi, mehkiimi, fino pletenimi biči gladko, svetlo, široko ozadje lepo rejenih konj ter jim tiho govorili. Konji pa so jih umeli. S koketnim, pleščočim, poskakujočim, pritrkujočim korakom so speli počasi drug za drugim, ustavlja se in malo po malo dirjaje, a z nova so polagoma stopali dalje, kopita pretirano visoko privzdigujoč. Danes jih je bila sama ničemurnost, samozadovoljnost in veselje. Velike rjave oči so so se jim iskriale in kresale v tajnem ognju; nosnice so se jim, kakor v zatajevani strasti trepetaje, naglo zapirale in široko odpirale. Nemirno in neprestano so pogrizavali med zobe jim vtaknjeno uzno železo, krivili gladki, polni, gibčni vrat, stresali bujno, s svilenimi trakovi prepleteno in s šopkom na vsaki strani nališpano grivo, strigli

z ušesi, klanjali glavo skoro tja doli med kolena, pa jo zopet metali kvišku, hrkali, prhali in lahko porezgetavali.

Na ulici pa se je zbiralo ljudstvo ter strmelo. Toliko voz še ni imela nobena svatba. Vse je postajalo, ženstvo in otroci pa so hiteli pred izprevodom in za njim, da vidijo poroko, ženina, nevesto in vse družice z drugovi. V hipu je stala na trgu pred cerkvijo sv. Pavla glava pri glavi radovednih, prerivajočih se in kritikujočih gledalcev, čakajočih izprevod, ki se je počasi bližal.

K cerkvi sv. Pavla so vodile do vrat široke, precej strme kamenite stopnice. Danes so bile pokrite preko sredine s pisano preprogo, ki se je vlekla tja gori do vhoda in odondod prav do velikega oltarja.

Ko se je ustavil prvi voz, je skočil iz njega slikar Tužen; takoj za njim se je prikazala štiriogлата plešasta glava kratkovidnega notarja, za njo pa njegovo okorno, zavaljeno, mesnato telo na prekratkih, čokatih nogah velikanskih stopal; v loparsko širokih rokah je držal notar staromodni cilinder. Silno se je potil; bele rokavice so bile že vse prepotene in konci prstov črno zamazane. Segši s težavo v ozadnji žep svojega fraka po robec, si je začel tretji vrat in čelo, pri tem pa sopihal in dihal po stopnicah navzgor. Povsem je bil pozabil na svojo soprogo.

Mala, živahna debeluška pa se je nalik krogli zavalila iz kočije, oprši se z obema rokama ob Tužna. Oblečena je bila v svetlovijoličasto toaleta iz merveilleuxja. Po najnovejši modi ukrojeno krilo se je širilo pri tleh liki pahljača ter bilo pošito z belimi irish-čipkami in vijoličastim trakom iz baržuna. Okrog vratu in v laseh so se šepirile temnordeče vrtnice.

Naglo se je prijela slikarjeve desnice ter z zaripljenim obrazkom plezala po stopnicah za soprogom, ki se je počasi tipaje dalje pomikal.

Za notarjevo pa se je ustavila kočija doktorja Juga, ki je dvignil iz nje svojo staro, suho ženico. Tudi njena toaleta je bila kričeče nevkusna; nje krilo je bilo iz živordečega plisse-crepona, a život je bil iz temnordečega baržuna in plisovanega crêpe de China ter prebogato odičen s svilenim, moderno cvetnatim trakom. V laseh je nosila iz nojevih, čapljinih in kolibrijevih peres sestavljeno aigretto. Na dolgem, brezmesnem, žilavem vratu in na rokah, brezmesnih kot trske, so se bleščali veliki granati. Boječe se je ozirala s svojimi ribjimi očmi po ljudeh, ki so zijali vanjo, ter ponižno stopicala za svojim možem, ki je resnega obraza hitel za notarko.

Za vozom državnega pravnika se je ustavil landaver s sodnico in doktorjem Čehom, z učiteljsko pripravnico Minko in z Vidom Golobom.

Elegantna sodnica je bila v svilnatem peluchu temnordeče barve s finimi crême-čipkami po životu. V laseh se ji je zibal metuljček iz smaragdov. Minka pa je bila v preprosti, gladki, precej ozko se prilegajoči, prav svetli, rožnati toaleti s kratkimi, jedva do laktov segajočimi rokavi in z malim trikotnim izrezkom pod vratom in na hrbtu. Okoli vratu je imela drobno, zlato verižico, na desnici vrhu snežnobelih rokavic pa zlat obroček z vkovanim briljantom. V plavih kodrih se ji je skrivala ena sama jedva napol razcvetla teja.

In ustavil se je voz za vozom — nedogledna vrsta kočij in konj. Kar je premoglo mesto boljšega občinstva, vse je bilo povabljeno, in vse se je udeležilo Pajkove poroke. Toliko bogatih, vkusnih, elegantnih, navlečenih in našemarjenih oblek se že dolgo ni videlo skupaj.

Ljudje pa so se prerivali in suvali semtertja, da bi bolje videli vsako družico, vsakega tovariša, vsako frizuro, vsako vlečko, vsako petljo in vsaki frak. In jeziki so jim tekli kakor za stavo . . .

V predzadnjem vozu pa se je peljal ženin dr. Pajk z gospico Hildo; vis-à-vis jima je sedel pl. Jekler. Družica je bila v svetlomodri svili, pošiti z biserčki iste barve, z mirtovim cvetjem na prsni in z velikim šopkom v roki.

Zadnja sta se vozila nevesta in dr. Strel.

Ko se je ustavil njiju voz, je nastalo med gledalci vprav opasno pehanje; vse je sililo naprej, se rilo, suvalo, ščipalo in se psovalo. Vsakdo je hotel videti iz bližine današnjo nevesto.

Ko pa se je pojavila njena glavica med kočijskimi vratci, tedaj so vzdihnili gledalci kakor z enim glasom:

»Oh, kako je lepa!«

Nekdo pa je takoj pristavil:

»In kako bleda je! — Kakor sam vosek. — Oh, kako je ne-spametna, da se tako boji zakona! Blagor ji! Kakor v nebesih bo živela.«

Neka ženica je pa dejala:

»Pod srečno zvezdo je bila rojena. Beračica je prišla na svet, sedaj bo pa gospodinjala v najbogatejši hiši. — Da le ne bi pozabila revežev, ter da bi posnemala rajno Pajkovko. — Bog ji daj dobro!«

»O, le poglejte jo, v tem snežnobelem krilu se mi zdi kakor angelj!« je hvalil tretji. »Kako krasna, kako sramežljiva, kako nedolžna je! Vsa trepeče. O ti ubožica, sedaj celo plaka!«

Rahlo, kakor bi bila iz sladkorja, je pomagal dr. Strel nevesti Tončki iz voza. Videč njeno blede lice in čuteč, kako se ji tresе roka, je napravil slab dovtip, katerega pa Tončka niti čula ni. Postala je silno vznemirjena. Neka tesnoba ji je legla na dušo, da je jedva dihala.

Ko pa je stopila ob Strelovi roki čez cerkveni prag, so zadonele nad njo veličastno, v mogočnih, silnih, počasi se izpreminjajočih akordih velike orgle. In že itak ganjena in presunjena, se je naslanjala s težka, napol v nezavesti, počasi stopaje, ob Strelovo desnico ter plakala in plakala . . .

Skozi živopisane slike na gotiških visokih oknih je posijalo solnce, in morje žarkov se je razlilo po cerkvi, trepetalo in objemalo svilene, baržunaste, raznobojne toalete dam in črne obleke gospodov.

Po obširni cerkvi je šumelo in šušnjalo kakor v gozdu, kadar vrši skozi vrhove lahen veter. Drsajoči koraki so odmevali po belem tlaku, vmes pa se je čulo tiho smejanje dam in poluglasno govorjenje gospodov, toda le malo; kajti veličastno orgljanje je napolnilo vse ter se poigravalo s plahimi srci z nerazumno, tajno, a mogočno silo.

Svatje so sedli v prve klopi blizu velikega oltarja, ki je bil z zelenjem in s cveticami ozaljšan, a gledalci so v hipu napolnili skoro vse zadnje klopi do poslednjega prostorčka.

Pajk in Tončka pa sta pokleknila na malo klopico z rdeče pokritim sprednjim naslonilom. Tončka je tiščala svoj batistni robec, ki je bil že ves premočen, na oči ter ihtela; Pajk pa je zrl resno pred-se.

»Zakaj neki plaka tako obupno?« je premišljeval. »Ali se boji bodočnosti? Ali mi ne zaupa povsem, da jo osrečim? — O, ljubil jo bom sveto, zvesto, iz vse duše! Njo edino!«

Kar pa se je spomnil svoje rajne soproge, uboge Marije.

Tudi ona je plakala pred leti tako . . . in baš na tem-le mestu. A on? — On ni bil občutil tedaj ničesar . . . le nekoliko usmiljenja, sočutja je imel do prenežne, bledikaste inštitutke s tistimi otožnojasnimi, vedno vprašujočimi očmi. — Ubožica! —

Pajk se je ozrl. Zdelo se mu je, da je Tončka nehala plakati. In res se je srečal njegov pogled z njenimi očmi, ki so se še kopale v biserni rosi, a odsevale žarke sreče in blaženstva. Tončka se mu je smehljala, in Pajk je v istem hipu pozabil vso minolost . . . tudi vest mu je umolknila . . .

Tedaj so se odprla vratca iz zakristije, in pristopil je župnik s strežnikoma. Silno je bil trebušat in rdeč kakor kuhan rak. S težavo

je racal pred oltar, pokimal svatom v pozdrav ter nagnil malo svoje levo koleno — saj za poklek se je odločil vselej le v najhujši sili. In stopivši pred nevesto in ženina, ki sta bila vstala s klečala, je zasopel globoko, pomaknil naočnike na konec nosa, odprl dolgo, drobno knjižico »Rituale Romanum« ter začel z enoličnim, mrtvičnim glasom govoriti:

»Ljuba ženin in nevesta! Pred božjim oltarjem stojita, da sprejmeta vpricho krščanske družbe sveti zakrament zakona. Ta zakrament je pa, kakor govori apostol, velika skrivnost v Kristusu in v cerkvi...«

Pl. Jekler se je tedaj nagnil k sodnici ter je pošepetal s porogljivim nasmehom okoli ust:

»Kolikira ironija, razlagati Pajku ‚skrivnost‘ zakona!«

»Zakaj, gospod ritmojster?«

»Ej, moja mila, dr. Pajk je bil svoje dni špecialist v ‚skrivnostih‘ drugih zakonov . . . Nu, ‚skrivnost‘ lastnega prvega zakona pa mu je pomagala razreševati tudi gospica nevesta.«

»In kdo jo bo razreševal bodoči gospej Pajkovi? — Morda celo vi?!«

»Ne branil bi se storiti te usluge niti — vam, milostljiva!«

»Grdoba! — Na tako svetem kraju . . .!«

Župnik se je bil useknil, in njegov nos je zapel kakor mogočna tromba skozi cerkveno tišino; a potem je nadaljeval:

»Kakor se je neskončno dobrotljivi odrešenik zedinil s svojo cerkvijo ter ne odstopi nikoli več od nje — ravno tako edini danes tudi vaju sam božji ženin z nerazvezljivo zavezo ter vama deli svojo milost, ki naj ostane pri vaju. On vaju hoče posvetiti v krščanske zakonske ljudi — on vaju hoče potrditi v vsem dobrem, da le v Bogu živita, da po Bogu v sebi in v svoji družini najdeta srečo . . .«

»A ne za dolgo,« je pristavil Tužen. »Poslej bosta iskala in najdeta srečo tudi drugod. Ali ne, dušica?«

Notarka, ki je sedela poleg slikarja, rahlo se pritiskaje z vznesenimi boki k svojemu ljubimcu, je sklonila glavico ter ga po strani pogledala, napol ogorčeno, napol ljubeznivo se smehljuje. Tužen pa je poiskal, delajoč se pazljivega poslušalca župnikove pridige, njeno drobno ročico ter jo ljubkujoče gladil in stiskal.

Berčič in Strel sta stala za poročencema, se dolgočasila ter željno pogledovala po klopeh, kjer so se zabavali, šepetali, dražili in ljubimkali svatje in družice, ne meneč se za svetost kraja, kakor da so v frivolnem salonu gospe Žuljanke.

Le tam zadaj sta sedela tiho, mirno, zatopljena v misli in polna nežnih, čistih čutov mladenca: Minka in Vid. Sloneč drug ob drugem,

sta zrla z blaženim nasmehom tja pred oltar. Vse se jima je zdelo tako veličastno, vzvišeno, krasno, sveto! Zdelo se jima je, da nista čula še nikdar tako divnega, srce in dušo pretresujočega igranja na cerkvene orgle, da gore debele sveče na oltarju z nekim posebnim svitom, da duhte in diše razpostavljene cvetlice nenavadno opojno, sladko. Zdelo se jima je, da je današnji dan tako svetel in vesel, kakršen še ni bil noben v njiju življenju.

Župnik pa je govoril dalje:

»Ljuba ženin in nevesta! Skrbno se varujta, da ne oskrunita z nespodobnim življenjem svetosti zakona ter s tem ne postaneta nevredna njega milosti! Ogibajta se vsake priložnosti h grehu, postavita se v bran izkušnjavai takoj s prva, varujta se greha celo v mislih, ker vesta, kar je rekel Jezus . . .«

Svatje so se začeli dolgočasiti ob dolgi pridigi, ki so jo že često čuli. Polagoma so se jeli zabavati vsi med seboj, nepotrpežljivo čakajoč konca.

Župnik pa je učil poročenca, naj nikar ne mislita, da sta storila že vso zakonsko dolžnost, če skrbita za lastno »časno srečo,« temveč morata iskati tudi večne sreče, prizadevajoč si, da boljšata drug drugega, se napeljujeta k svetosti ter sebe in svojo celo hišo zveličata.

Potem je spominjal ženina, naj ne zabi, da je mož sicer glava družini, da pa mu Bog ni dal žene kakor deklo, ampak za pomočnico. Žena naj bo možu podložna iz ljubezni ter iz srca vdana, kakor je cerkev Kristusu.

»Ljubezen, mir in edinost naj bodo vedno med vama! Enega srca in ene misli ostanita oba!«

Opozarjal ju je, da ju modri oče v sreči zakona obišče tudi z nadlogami. Naj ne bosta torej prevzeta v sreči, pa naj ne mrmrata v nesreči! Veselje in žalost naj uživata skupaj, naj si v trpljenju pomagata ter tolažita. — Naj ne zabita, da ima vsaki človek svoje napake in slabosti.

»Ne jemljita za zlo vsake besede, ne sodita prenašlo, ne govorita, ako vaju premaga nevolja. Ne razodevajta nikomur napak drugega! Ako se kdaj sporečeta, naj tega ne ve nihče drugi! Potemtakem ohranita mir v svoji hiši ter zaslužita zmeraj blagoslov božji.«

Omenjajoč, da jima podari Bog morda tudi potomcev, jima je zabičeval, naj skrbita tedaj za telo in neumrljivo dušo svojih otrok, vzgajajoč jih v strahu do zapovedi božjih in v pokorščini do starišev.

»Sklepajta ljubezen z ostromostjo ter molita za-nje!« —

»Ohranita Jezusovo vero kakor najdražjo iglo! Vera vama bodi varuh, ljubezen in pobožnost naj vaju navdajata v vsem dejanju! . . . Ne pozabita nikdar današnjega dne! Spomnita se vselej obljube, ki jo storita Bogu! — Potem ne bosta zapuščena nikdar od Boga. Za veliko let se bodeta še tako ljubila, kakor se danes ljubita, in vekomaj bodeta to uro blagoslavljala, ko sta bila sklenjena v zavezo sv. zakona.«

Tedaj pa so se oddahnili svatje. Župnik je prenehal ter začel z obredom. Vse oči so se sedaj pozorno obrnile k oltarju. Zlasti ženske so nestrpnost čakale trenutka, ko ju vpraša župnik: »Ali je vaša resnična volja vzeti v zakon pričujočo nevesto Antonijo . . . in . . . »ženina Karola?«

In tudi ta želja se jim je izpolnila. Poročenca sta odgovorila na župnikovo vprašanje krepko, razločno, brez strahu:

»Da! — Da!«

Neka vesela vznemirjenost se je polastila vseh prisotnih, ko sta izročila ženin in nevesta svoja prstana, da se položita na oltar, ko sta si podala desni roki, in ko jima je poročevalec obvil sklenjeni roki s štolo ter dejal, položivši svojo desnico na Pajkovo, s svečanim glasom: »Jaz vaju zvežem v zakon v imenu očeta in sina in svetega duha. Amen«, in pokropil ju je z blagoslovljeno vodo.

Ko jima je vrnil blagoslovljena prstana, je nataknil Pajk Tončki in Tončka Pajku prstan na prstanec leve roke. — S tem pa je bil ves obred skončan.

Župnik je odšel v zakristijo, da se preobleče, svatje in družice pa so hiteli iz svojih klopi ter obsuli poročenca, čestitajoč in poljublajoč ju.

Potem sta šla nevesta in ženin z Berčičem in dr. Strelom za župnikom; s kora pa je donela svečanostna pesem, katero je zložil baš za Pajkovo slavje slovenski skladatelj . . .

Kmalu zatem sta se vrnila poročenca z drugoma.

Pajk je podaril cerkvi petdesetak; zato ju je v prekipevajoči hvaležnosti spremil župnik prav do cerkvenega izhoda. Ondi se je ponižno-prijazno poslovil od vsakega posebej. —

V prvo kočijo sta sedla sedaj poročenca, v vozu za njima pa so se vozili Hilda, dr. Strel in Berčič.

Ostale kočije so se polagoma zvrstile za tema.

Občinstva se je bilo nabralo med cerkvenim opravilom ogromno. Vse se je odkrivalo, ko se je mimo peljal Pajk s svojo v krilo ne-

dolžnosti in neoskrunjene čistosti zavito nevesto. Nekateri dečki pa so začeli teči tik Pajkove kočije, vriskati, mahati s klobuki ter kričati:

»Živio, živio, živio!«

A v tistem hipu je priletelo iz voza prgišče desetic med dečke. Kričači so se prestrašili, ostrmeli, potem pa planili po novcih ter se borili za desetice, po prahu in blatu se pehaje, ruvaje, metaje.

Pajk pa je vrgel še parkrat iz kočije med občinstvo novcev; občinstvo se je smejalo bojujočim se otročajem, ploskalo ter vpilo:

»Bravo! — Živio! — Slava!« —

Tri ure pozneje je izšla številka »Narodnega prijatelja«, v kateri je bila do pičice natanko popisana Pajkova poroka. Popisana je bila od temena do pete vsa Tončka: vsaki okrasek, vsaka rožica, vsaki lasek; imenovani in popisani so bili vsi svatje; pozabljena ni bila nobena sveča na oltarju, noben »živio« iz sredine »ogromne večine prebivalstva našega mesta, ki je pokazalo danes glasno in jasno, kako ljubi in spoštuje vzor-moža, veljaka-narodnjaka, narodnega prvaka, prebлагородnega gospoda doktorja Karola Pajka.«

Na uvodnem prostoru pa je bil tiskan še cel članek, v katerem je bila z ginljivo občudujočimi besedami naslikana, pravzaprav opevana, »brezprimerna dobrotljivost in ljudomilost doktorja Pajka, ki je obsipal z milodari na potu od poroke počestne reveže; poklonil cerkvi sv. Pavla cel petdesetak ter mestnemu magistratu tudi petdesetak, da ga razdeli med deseterico sirot . . .«

V istem času pa, ko so čitali ginjeni meščani o »zlatem srcu« odvetnika Pajka, se je končalo svatbeno gostovanje v ženinovi hiši. Govorile so se že poslednje napitnice narodnemu ženstvu in — domovini.

Ker sta se hotela poročenca odpeljati že zvečer proti Benetkam, je aranžirala Žuljanka naglo še ples. In v hipu se je razvilo veselo rajanje . . . Tudi dr. Pajk in Tončka sta zaplesala. A kmalu sta se poslovila od gostov, da se opravita za pot. Dr. Strel in Žuljanka sta prevzela mesto gospodarja in domačice.

In svatje so plesali pozno v noč. Nu, plesali niso vedno, pa tudi ne vsi. Nekateri so se kmalu porazgubili po mnogoštevilnih odvetnikovih sobah ter se zabavali po svoje. Večina pa je postala glasna in prav razposajeno dobre volje.

Le dva sta bila resna, molčeča: Vid in Minka. Veliko sta plesala, veliko sta si imela povedati, vendar sta si le pogledovala v oči, rdela, bledela, vztrepetavala ali pa zinila dve tri besedice o soparici v dvo-

rani, o maturi na gimnaziji in pripravnici in pa o svoji bodočnosti. Govora o ljubezni pa sta se izogibala kakor ognja.

Ko pa je naznanil dr. Strel okoli polnoči premor, sta šla tudi Vid in Minka v stransko sobo, da se ohladita. Sedla sta na fotelja, drug poleg drugega. Minka si je pahljala žareča lica ter poslušala Vida, ki ji je pravil, kako nenadno — v hipcu — mu je ugrabila kruta smrt dobrega otca, s katerim sta se ljubila ne kot oče in sin, ampak kot prijatelja, kot brata.

Sklonil je med pripovedovanjem glavo — oči so se mu zalile s solzami — a sram ga je bilo, da bi ga videla ona plakajočega.

Minka pa je že zapazila njegove solze. V dnu srca je bila ginjena po tej krasni sinovski ljubezni . . . še njej so se zarosile oči . . . instinktivno je segla po njegovi roki ter dejala skoro ihtoč:

»Z vami sočuvstvujem, gospod Golob . . . ah, saj sem izgubila tudi sama dragega očeta, toda ko sem bila še otrok.«

Mahoma pa se je spomnila, da ni storila prav, ker ga je prijela za roko.

Hitro jo je izpustila, naglo vstala ter stopila v zadregi pred zrcalo, popravljajoč si lase.

Tedaj pa ji je padla iz zlatorumenih kit vela teja na tla. Ni se brigala več za-njo.

Vid pa se je sklonil, pobral cvetko, jo poljubil ter jo hotel skriti v naprsni žep. V istem trenutku se je obrnila Minka. Videla je Vidovo namero, zardela kot vrtnica o kresu, se nasmehnila ter hitela iz sobe . . .

Kakor omamljen je zrl Vid za njo . . . Potem pa je pritisnil tejo, vonjajočo tudi po njenih laseh, na svoje trepetajoče ustnice ter jo poljubljal in poljubljal . . .

XII.

Pri Pajkovih so imeli zabavni večer. Prišla je Žuljanka s svojimi prijateljicami, soproga sodnega svetovalca Grdiniča, državni pravdnik dr. Jug s soprogo, ritmojster pl. Jekler, tvorničar Berčič, dr. Čeh, dr. Strel, slikar Tužen, uradniki, profesorji in drugi.

Pred sedmimi tedni je bil krščen Božidar, Tončkin sin. Nocoj so ga vezovali . . .

Ker ga je povila Tončka že šesti mesec po poroki, so stikali nekateri meščani glave: »Ah, ah! — Torej tako? — Škandal! Kdo bi si bil mislil! — Ljubila sta se že za življenja rajne doktorice! — Zato se jima je torej tako mudilo s poroko . . .«

Hitro so pa drugi vtaknili jezike vmes: »Kaj za to! — Pomislite, da je bila gōspa Marija vedno bolna! Žalosten zakon je bil.

Toliko bogastvo, pa nič potomcev. In ljubezen! — Ni je gore, katere ne bi prestopila, ni ga brezdna, katerega ne bi preskočila. Umakniti se ji mora vse . . . Le ne bodimo malomestni nazadnjaki ter priznajmo pravico ljubezni!« —

V Pajkovi hiši pa je kraljevala sreča in nepopisna radost. — Odvetniku se je bila izpolnila največja želja — dobil je sina, dediča, po katerem je hrepenel vse življenje. Božidar reši očetovo ime pozabljenja, v Božidaru bo živel dalje njegov rod. Koliko novih vzorov se je rodilo dr. Pajku z Božidarom! Vzgojiti ga hoče kar najboljše, izobraziti in izomikati ga po najvrlejših učiteljih, potem pa mu prepušča vse svoje velikansko imetje, da bo zidal ter se dvigal na tej podstavi višje, še višje nego on, oče, ki je moral začeti prav od konca. Ugled, veljava in imetek očetov bodi lestva sinu . . . bodočnost njegova bodi sijajna in srečna! —

Z rojstvom sinovim pa se je še pomnožila Pajkova ljubezen, Pajkova prisrčnost do soproge Tončke; hvaležen ji je bil za največjo srečo, katera more izpolniti srce možu — čut očetovstva! — Tistega dne, ko so krstili v stolni cerkvi sinka Božidara, je dobila lepa mamica v dar velike, briljantne uhane, krasno toaleta in faeton z dvema ponijema.

Mesec dni potem so se raznašala vabila na nocojšnji zabavni večer v Pajkovi vili. Gospa odvetnica je bila že zdrava. Bila je še vedno najlepša med vsemi damami. Toliko ljubeznivosti in dokazov globokega spoštovanja ni užila niti na dan svoje sijajne poroke.

»Mila moja prijateljica,« ji je dejala Žuljanka, »odbor društva za podporo mestnih vdov in sirot je po smrti gospe Marije Pajkove brez predsednice. Članice smo sklenile, da poprosimo vas, da prevzamete ta težavni, a tudi častni posel.«

»Oh, koliko odlikovanje!« je vzkliknila počeščena Tončka. »Z veseljem prevzamem ponujeno mi predsedništvo, a prosim vas, da me podpirate kot nezvedenko.«

»Gotovo . . . rade . . . kolikor možno!« sta ji zatrjevali notarka in sodnica.

Tončka je hitela nato k svojemu soprogu ter mu povedala, koliko čast so ji ponudile najodličnejše mestne gospe. Tudi Pajk je bil vesel tega odlikovanja. Vzradoščen je pošepetal soprogi nekaj na uho, in ona je prikimala . . . Ko se je za nekaj hipov vrnila v družbo dam, je očitno izročila notarki kot blagajničarki podpornega društva stotak . . .

Po izredno fino prirejeni pojedini, pri kateri so se nudile gostom najbolj izbrane jedi, najdražje delikatose in najboljša vina, se je aranžiral v salonu ples za mlajše goste, a svetnik Grdinič, državni pravdnik dr. Jug, dr. Strel in dr. Pajk so šli v pušilnico.

Tudi soproga Pajkova je plesala kadriljo; njen plesalec je bil ritmojster Jekler, nasprotni par pa mlada svetnica Grdinička in dr. Čeh. Vsi štirji so bili izredno dobre volje; Tončka je bila šaljiva in živahna kot veverica.

»Gospod ritmojster,« je dejala že blizu finala Tončka svojemu vitezu, »veste, danes sem vesela tudi radi vas! Ali mi verujete?«

»Mhe — milostljiva — mhe, kako naj vas razumem?« se je čudil ritmojster.

»Gospod Berčič mi je ravnokar povedal, da bode prestavljen vaš eskadron v Pešto.«

»In kaj za to?« se je čudil še bolj ritmojster. Hipoma pa se je nečesa domislil ter, krohotaje se, vzkliknil: »A — a, razumem — mhe, razumem! Milostljiva, neusmiljena egoistka ste. A vendar . . . mhe . . .«

» . . . se z vašim eskadronom iznebim tudi svoje utelešene slabe vesti, gospod ritmojster!« mu je pošepetala lepa Tončka ter ga ko- ketno pogledala.

»Ha, ha, čestitam vam . . . iz dna srca čestitam!« je odvrnil cinično ritmojster. — V istem hipu je zaigral najeti igravec na klavirju za finale četvorke hitro polko. Ritmojster je objel strastno svojo plesalko okoli vitkega pasu ter, stisnivši jo kar najtesneje k sebi, se zavrtel z njo po dvorani, šepetajoč ji v ušesce: »Milostljiva, največjo srečo sem našel pri tej vili — v vaših rokah . . . ah zares, v vašem objetju . . .«

»Tiho, tiho . . . ostanite mož beseda! — obljubili ste mi — saj veste!« mu je odgovorila Tončka ter nehala prva plesati. — Odhitela je iz salona v pušilnico, da poišče soproga. Ko pa je šla skozi majhno predsobo, je zapazila za zastorom ob oknu doktorja Čeha, ob njem pa je slonela — svetovalka Grdinička . . .

»O, morala . . . morala je redka čednost med nižjim ljudstvom!« je vzdihnil ravno državni pravdnik, ko je vstopila smehljajoča se odvetnica v zadimljeno pušilnico.

»Beda, vzgoja, slab vzgled so krivi vsemu,« je odvrnil dr. Strel ter si delal novo smodko.

»Morda pa lenoba,« je pritaknil dr. Pajk.

»Kri, gospoda, kri!« je dostavil prepričevalno svetovalec, o katerem je bilo znano, da se v svobodnih urah peča z velikim veseljem z medicinskimi vedami.

»O, o, gospod svetovalec, izvestno nam morete zopet kaj o svoji medicinski teoriji povedati!« se je šalil Strel.

»Ata vizem — hereditarnost fizičnih in psihičnih lastnosti — kaj?« je vpraševal Pajk.

»Ej, čujmo, čujmo! — Izvestno nekaj zanimivega, gospod svetovalec,« je dejala Pajkovka ter sedla poleg soproga na usnjato zofo.

(Dalje prihodnjič.)

Sibiriska železnica.

Spisal Simon Rutar.

godovina še ne pozna tako velikanskega podjetja, kakor je graditev sirske železnice, ki bode najdaljša na celem svetu. Res je bila neizmerne važnosti prva pacifiška železnica (5315 km), in pri nje otvoritvi l. 1869. je vladalo tako veselje, da je na kolodvoru v Sanfrancisku zažvižgal brž 101. železniški stroj ter s tem naznanil, kolikega pomena je taka železnica, ki veže Atlantiški ocean s Tihim morjem. Sedaj že drče štiri pacifiške železnice od oceana do oceana, dokaz, da takšno delo ni tako silno težavno. Toda pomisliti je treba, da je severna Amerika mnogo bolj ljudnata, nego Sibirija. Tako velikansko podjetje more izvesti le ogromna Rusija s tisto železno vztrajnostjo in slepo pokorščino, po kateri se odlikuje ta država. Glede napravljanja cest, železnic in brzojavov se morejo Rusi z vso pravico primerjati starim Rimljanom, ki so imeli načelo: »Ubi Romanus vincit, etiam habitat,« t. j. vsako podjarmljeno deželo so si tako uravnali, da so mogli sami v njej zložno živeti. Tako so Rusi takoj po osvojitvi HIVE zgradili zakaspiško železnico, in iz istih, pa tudi trgovinskih vzrokov delajo sedaj velikansko sirsko železnico, ker je Ledeno morje večji del leta zamrzlo.

Groza obhaja marsikoga, in mrazčalice ga izprehajajo, če le sliši ali čita ime Sibirija. Pred oči mu stopijo vse tiste pomilovanja vredne žrtve, ki so morale po nedolžnem, le zaradi izprememb na prestolu ali pa iz prevelicega rodoljubja potovati v mrzlo Sibirijo in

tam naporno delati, dokler se jim ni posrečilo ubežati, ali pa dokler niso ućakali pomilošćenja. Domišljija mu obuja vse tiste strahovite povesti, katere je v svoji mladosti ćital iz nemških knjižic, in ki so s tako živimi bojami slikale rusko okrutnost in trdosrćnost ruskih uradnikov. Strah in groza!

In vendar je Sibirija dandanes Rusom že zaželená, da celo obljubljena deželá. Kar je zahodnim Evropcem Amerika, kamor vsakdo hiti, ki hoće v kratkem času obogateti, to je Rusom Sibirija, posebno jugovzhodni nje del. Tam je zdravo podnebje, premnogo rodovitne, še deviške zemlje; tam so neizmerni pragozdi z najlepšimi, orjaškimi drevesi, in vrhu vsega tega krije tam zemeljsko krilo še neprecenljive zaklade dragih kovin. Kaj ćuda, da se cele družine Rusov selijo v Sibirijo — že sedaj cenijo do 50.000 izseljencev vsako leto — ki si išćejo nove domaćije v vznožju Altaja ali ob bregovih Bajkala ali pa v rajskem Poamurju. Rusi so toliko na boljšem mimo zahodnih Evropevcv, da tudi po izselitvi ostanejo v svoji domovini, pod isto vlado svojega mogoćnega cara, a Evropci se selijo v popolnoma tuje kraje.

Koliko vrednost imajo deželni pridelki in obrtni izdelki v Sibiriji, se spozna lahko iz naslednjih številkk. Vsako leto odpošljejo iz Sibirije poprećno 2000 kož sivih lisic, 18.000 hermelinskih kožuhov, 3000 modrih lisic, 20—30.000 sobljevih kožuhov, 3000 vider, 15.000 volćjih kožuhov, 1000 medvedov in 15.000 kun. Leta 1892, so izvozili za 15.000 rubljev mamutovih in za enoliko mroževih kosti.

L. 1891. je dala Sibirija 705 pudov (po 16·38 *kg*) zlata, 258 platine, 174·403 bakra, 48 milijonov pudov železa, 117·596 pudov magnezije, 15 milijonov pudov premoga, 20 milijonov soli in 189.000 pudov hromovega železovca, vse skupaj vredno 20 do 35 milijonov rubljev. Pri zidanju sibirske železnice pa so našli še 43 novih skladišč premoga, 15 zlata, 36 bakra, 10 železa, 2 grafitá, potem pa še posamezna ležišća srebra, mangana in nafte.

Sibirija meri brez osrednje Azije okoli 125.000 *Mm*² ter se razprostira črez 25 širinskih in 120 dolžinskih stopinj ter je dvakrat tolikšna, kot evropska Rusija, in še večja, nego vsa Evropa. V srednjem in južnem predelu je še deviška, tako rodovitna zemlja, da bi lahko rodila brez gnojitve šest do sedem let zaporedoma, a daje že sedaj po pet milijonov kvintalov pšenice in rži. Pod rodovitno zemljo pa so neizmerni rudninski zakladi, in po gozdih je vse polno živali z drago kožuhovino. Vso to produktivnost odpre sibirska železnica svetovnemu prometu, ki gotovo naredi pravo revolucijo v evropski trgo-

vini, zlasti Angležem na škodo. Zlasti dva zelo dragocena predmeta, kitajski čaj in kitajska svila, se bosta pozneje prevažala le po železnici. Z najbržjim parnikom se pride sedaj z Angleškega na Kitajsko v 6 do 8 tednih, po zgradbi sirske železnice pa bomo potrebovali iz Čeljabinska do Tihoga oceana le 13 dni! Z Dunaja do Moskve (čez Podvoločisko) je 2390 km, vožnja traja 62 $\frac{1}{2}$ ure in stane v drugem razredu 80 gld.; iz Moskve do Čeljabinska je 2007 km, vožnja traja 51 ur in stane 64 gld. Če bode tudi sirska železnica tako hitro vozila, kakor evropske proge — in tega se je nadejati — tedaj se bo moglo narediti 7415 km dolgo pot iz Čeljabinska v Vladivostok v 13 dneh in desetih urah, a voznina bo znašala 280 gld. Vsa vožnja z Dunaja v Vladivostok bode torej trajala 19 dni in 15 $\frac{1}{2}$ ure ter stala 424 gld. Daljava med Petrogradom in Vladivostokom pa znaša 10.072 km.¹⁾

Dne 12. maja l. 1891. je prečital ruski carjevič (sedanji car Nikolaj II.) v Vladivostoku (ob Tihem oceanu) ukaz, da je zgraditi 7112 vrst (7415 km) dolgo železnico skozi vso Sibirijo. Oktobra meseca l. 1892. so jo začeli graditi v treh oddelkih od obeh strani, in sedaj je že gotova od Jekatarinburga čez Čeljabinsk in Omsk do Tomska ter od Vladivostoka do Grafskaje, a do jeseni l. 1896. bo gotova do Habrovskega. Prva se imenuje »zahodno-sirska železnica«, druga pa »usurska«, ker teče ob reki Usuri. Zahodno-sirska železnica so odprli začetkom oktobra lanijskega leta. Točno opoludne se je odpeljal vlak z stavbinskim ministrom iz Petrograda in prišel tretji dan, čez mnogo strmin in skozi mnogo sotesk (najvišje mesto v Uralu leži 598 m), ob štirih urah in 28 minutah popoldne na azijsko (politično) mejo. Tu se vzdiguje na levi strani železniškega nasipa na strmem bregu med dvema brezama velik obelisk iz granita, ki ima na eni strani napis »Evropa«, na drugi pa »Azija«. Drugo jutro se je vzbudil minister že v Čeljabinsku, južno od Jakatarinburga (malo nad 55° s. š.). Usursko železnico so odprli dne 13. oktobra l. 1894.; zahodno-sirska (1411 km) pa konec avgusta l. 1895. Vso železnico se nadejajo, da odpro začetkom XX. stoletja, t. j. l. 1901. Stala bode baje okoli 420 milijonov goldinarjev.

Po tem splošnem pregledu si oglejmo malo natančnejše posamezne proge sirske železnice. Železnica ne bode nikjer niti približno tako daleč proti severu segala, kakor leži Petrograd, namreč do 60° s. š., da, niti toliko, kot Kodanj. Za vzgled naj postavim sem-le zemljepisno ležo nekaterih vašnejših postaj: Zlatoust 55° 10', Tomsk 56° 30', Krasnojarsk 56° 01', Irkutsk 52° 17', Nerčinsk 51° 19', Blago-

¹⁾ Vse avstrijske železnice merijo sedaj 16.900 km.

veščensk 43° 15' in Vladivostok 43° 09' (kakor Metković v Dalmaciji). Ob vsej progji se bodo lahko opazovale različne prirodne krasote. Podnebje je skozi in skozi celinsko in, čim dalje proti vzhodu, tem mrzlejš, n. pr. v Tomsku januarja — 20°, a julija + 19,2°, v Krasnojarsku — 20,2° in 19,3°, v Irkutsku — 20,5° in 18,8°, v Nerčinsku — 29,5° in 18,3°, v Vladivostoku — 15,3° in 20,8°. — Sibirsko podnebje je izključno celinsko, prestrogo celinsko.

Zaradi celinskega podnebja je nebo popolnoma jasno, solnce vzhaja zjutraj v vsem svojem veličastvu. Proti poletju je vzduh poln blage vonjave od cvetic, brez in smrek. Kukavica kuka tam ravno tako živahno, kakor pri nas. Železnica se vije okoli gričev, ki nosijo zelene gozde, in večkrat se vozi skozi bukovje po cele ure daleč, na drugem kraju pa zopet preko nepreglednih travnikov. Človeških bivališč je sedaj ob železnici še malo, ali ni dvoma, da nastanejo v kratkem času. Le tu pa tam se vidijo cela krdela delavcev in delavk, ki pridno izpirajo zlati pesek.

Tobolska gubernija je zelo bogata poljskih, obrtnih in surovin-skih pridelkov, s katerimi trguje daleč okoli, do sedaj seveda samo po veliki cesti in po plovnih rekah, po katerih vedno vozijo parniki. Samo v Carigrad pošiljajo iz omenjene gubernije vsako leto milijon kilogramov masla; na semnje v Nižnji Novgorod pošiljajo blaga za 16 milijonov rubljev, iz Rusije pa dobivajo razne obrtne izdelke in mnogo več predmetov za razkoš, nego bi kdo mislil. Zlasti v »sibirskem Parizu«, v Irkutsku, se čuti Evropec tako domačega, kakor v svojem, bodisi še tako ugodnem stanovanju.

Iz Čeljabinska vodi železnica po pašnikih Kirgiške pustinje čez reke Tobol, Išim in Irliš v Omsk, ki je ob reki istega imena. Ta predel je bil v predpotopni dobi napolnjen z dolgim zalivom Severnega ledenega morja, in mnoge slane lokve še sedaj pričajo o tem. Povsodi je mnogo prodivin in ilnatih stopic, povsodi obsežna, slana močvirja. Vendar se nahajajo tudi obdelana zemljišča z mnogimi vasi in celo tvornicami, ki so ravno tako osnovane, kakor v Evropi. Tudi njih notranja oprava, zlasti stanovanja lastnikov kažejo največji komfort. Vasi so sicer preproste, hiše majhne in s slamo ali deskami krite in nimajo ni dvorišč, ni vrtov; vendar so njih prebivalci premožni, ker jim daje zlasti žito premnogo dobička. V štirih okrajih med Tjunnom in Omskom rede 1½ milijon goved in imajo vsako leto 220 semnje. Poprej so tudi prevozniki mnogo zaslužili, in njih tovorni vozovi so se do sedaj v brezkončnih karavanah pomikali po prašni cesti. Iz Petrograda vodi namreč v Petropavlovsk na Kamčatki 14.363 km dolga

vojaška cesta, po kateri je vozila redna pošta s trójkami, a popotnike so prevažali lastni vozovi, le konje so menjavali na vsaki pošti. Treba pa je bilo to naprej naznaniti, in poštar je naročil konje pri kmetih, za katere se je plačalo po 3 kopejke (krajcarje) za vsako glavo in vsaki kilometer.

Omsk (50.000 preb.) je sedaj najvažnejše mesto v zahodni Sibiriji in je popolnoma prekosilo starejši Tobolsk, ki bode po sibirski železnici popolnoma osamljen. V Omsku je vojaška akademija, na kateri se izučí vsako leto najmanj 100 oficirjev in redarskih častnikov. Ulice so široke, nepotlakane, hiše ob njih večinoma lesene; zato se dogajajo vsaki dan požari, prav tako, kakor v Carigradu, čeravno so gasilci vedno pokonci — niti oblečeni niso popolnoma. Ustanovili so že davno mnogo zavarovalnih društev, ali kaj pomagajo ta na tolikšni daljavi? Zaradi tega namerava vlada vpeljati obvezno vzajemno zavarovanje.

Iz Omska drži druga polovica zahodnosibirski železnice do Oba; ta je 613 *km* dolga in se dogotovi še l. 1896. Od Oba do Irkutsk bode vodila srednjesibirski železnica (1850 *km*); začeli so jo že l. 1893. meriti, a do Tomska so že sedaj relze položene. Tomsk (70 *m* nad morjem) je po velikosti tretje mesto v Sibiriji, šteje 8000 hiš in 42.000 prebivalcev in ima električno razsvetljavo. Hiše so večinoma le lesene in so razpostavljene nekaj ob nizkih bregovih Toma, nekaj pa po razjedeni planoti. Vendar ima mesto tudi 250 modernih hiš z vrti, dalje 33 božjih hiš s pobarvanimi kupolami, tako da je prav originalnega lica. V Tomsku je vseučilišče z lepim poslopjem, 26 šol, katere obiskuje 2500 otrok in učencev, in izhajajo trije časopisi. Prebivalstvo je zelo mešano, večinoma so Tatarji, ki so se v mestu naselili zaradi različnih rokodelstev in trgovine; mnogo je pa tudi kitajskih trgovcev. Premožni ljudje se nosijo napol evropsko, napol orientalsko; poleg bogatih severnoevropskih kožuhovalcev zapaziš tudi obleko iz kitajske svile in povoščene črevlje. Po hišah je mnogo več perzijskih preprog, nego pri nas v Evropi. Južni del pokrajine tomske je bogat žita, konopelj in tobaka. V bližnjem Altaju so tako bogati rudniki, da lahko plačuje marsikateri uradnik s 1000 rublji plače gubernanto za svoje otroke z 2000 rublji.

(Dalje prihodnjič.)

Dušne borbe.

Spisala **Pavlina Pajkova.**

(Dalje.)

VIII.

idonijina zaroka s Franjem je provzročila stanovnikom v hiši na holmcu različna čuvstva: radost in žalost. Vidmarjevi so plavali v veselju, da so Sidoniji našli moža, a Emeriha in Feodore se je polastila globoka pobitost, posebno pa Feodore. Ne, kakor da jima ne bi bilo prav, da se Franjo oženi; iz srca sta mu želela najboljšo srečo, a pravo zakonsko srečo. Toda Franjo ni bil videti srečen ženin, temveč mučenik. Oba sta na skrivnem želela — ker govorila nista nikoli med seboj o tem — da bi se nesrečna zaroka zopet razdrla; kajti preočito je bilo, da ta zveza, sklenjena v nepremišljenosti, Franja dela nesrečnega.

Brž po svojem povratku s potovanja je bil Franjo precej ravnodušen. Mirno je sprejemal čestitke, mirno je občeval z nevesto. A takoj nekaj dni potem se je pokazala pri njem velika izprememba. Začel je zanemarjati nevesto in zvečer ni zahajal več v domače društvo, ampak brž po večerji se je vselej poslovil. Vrnil se je potem vselej pozno, in, o groza! Feodori se je zdelo, da je tedaj njegova hoja nestalna, in da se mu jezik zapleta pri malih besedah, ki jih je tačas še izpregovoril, predno je legel.

Kam mu je bila zbežala pamet, ko je ukrenil, da lože pozabi Feodoro, ako zasnubi drugo žensko? — Feodoro naj pozabi? Ne bi je hotel pozabiti, ko bi jo tudi mogel! — In če je tudi njegovo nagnjenje do nje brezuspešno, vendar kakšna blaženost že biva v samem zatajevanju te ljubezni, v trpki resignaciji. A zdaj še ta nesrečna zaroka s Sidonijo! — Nekdaj je vsaj pomiloval to devo, a odkar je njegova nevesta, mu je postajala vedno bolj zoprna. Kakšen bode zakon! Sidonija mu ni imela družega pokloniti, nego pohlevno, vdano ljubezen, a taka ljubezen ga ni mogla očarati. Pravo, mogočno, trajno ljubezen, kakršne si je on želel, mu je mogla vzbuditi samo ženska izbornega uma, ženska, v kateri bivata čuvstvo in duh.

Začel je obupovati. Vedel je, da ne more več nazaj; v duhu je že videl bedo, ki ga čaka.

Njegovo dušno stanje se je zrcalilo na obrazu; hodil je kakor nezaveden. Podoben je bil mrtvemu telesu, iz katerega je izbežala duša. In česar ni zagrešil svoje žive dni, je storil sedaj: zahajal je često v krčme, da utopi v vinu svoje gorje, v vinu, za katero ni preje nikoli dosti maral. Tudi zdaj mu ni teknilo, a prinašalo mu je pozabljenje, prinašalo mu pokoj vsaj za nekoliko časa.

Najraje je pohajal po samoti, kjer se ni bilo bati, da bi pogosto srečeval ljudi; tu je posedal ter se vdajal premišljevanju.

Celo zaljubljena Sidonija je postala pozorna nanj. Pritoževala se je o tem svoji materi. »Ali ste zapazila,« je dejala, »kako je včasih raztresen? Večkrat dobim na svoja vprašanja odgovor, ki jasno priča, da on niti ne ve, o čem sem z njim govorila. In pa, mati, zakaj se zvečer izogiblje naše družbe, posebno moje? V trg zahaja, kakor se mi je pravilo, v krčmo in ondi poseda do pozne noči.«

Mati jo je tolažila in karala ob enem. Moški so že taki, da ljubijo svobodo in delajo po svoji pameti. Tvoj oče ni bil nič boljši, dokler je bil mlad. A kako vzoren je sedaj! Nikoli ga ni iz hiše, ko je odbila osma ura. — Priklenjen bode tako na-te in na dom dovolj po poroki. Bog ne daj, da bi se mu ti pritoževala ali pa ga celo oštevala. V nevoljo bi ga spravila in le sebi škodila. Tem prijaznejša mu bodi; saj veš, da nimaš sicer nobenih čarov, da ga k sebi prikleneš, nego ljubezen in prizanesljivost. —

Bolj nego Sidonija, bolj nego Franjo, je trpela Feodora. Nje muke so bile neznosne. Teden dni je že bilo preteklo po Franjevi zaroki. Sama se ni nikoli več sešla z njim, ker sta se oba kolikor možno izogibala drug drugemu. Tudi v obraz ga še ni bila med tem pogledala. Zdelo se ji je, da mora na njem videti vtisnjeno njegovo nesrečo. Instinktivno je čutila, da ga dela njegova zaroka še bolj nesrečnega, nego odpoved nesrečne ljubezni do nje. A to zaroko je ona povzročila s svojo trdosrčnostjo! Ko bi bila ona sočutno z njim ravnala, ne bi se bil vdal obupu, a obupnost ga je zavedla na kriva pota. Ni hujšega na svetu, nego videti ljubeče bitje, kako trpi; te muke se dajo primerjati smrtnim bridkostim. Svojo srčno kri bi rad dal, da bi ljubljenca tešil in tolažil, a pri tem veš in vidiš, da ne moreš ničesar zanj storiti. Enako Feodora; molče je morala gledati, kako se Franjo vedno bolj pogreza v propad, v katerega ga je ona pahnila. —

Preteklo je bilo tako kakih štirinajst dni. Počitnice so se nagibale h koncu; minilo je poletje, nastopili so jasni, prijetni jesenski dnevi in vabili na daljše izprehode, izlete in druge zabave pod prostim nebom.

Že dolgo so se Vidmarjevi pripravljali, da bi se peljali z vozom v neki kraj, ki je bil uro oddaljen, in ki je slul po romantičnem jezeru. Toda gospod Vidmar, ki je ljubil mir čez vse, se je branil odločno utrudljive vožnje. Pekoči žarki poletnega solnca in gosti oblaki cestnega prahu so ga plašili. Sedaj je bilo drugače. Po večdnevnem izdatnem dežju je solnce blagodejno grelo, ne da bi parilo; in ceste so bile proste nadležnega prahu.

Gospod Vidmar se ni mogel več ustavljati splošni želji. Medpotoma je še malko pogodrnjal, da nikjer ni tako lepo in prijetno kakor doma, a pozneje je postal dobre volje in se z drugimi veselil lepega prizorišča in čvrstega zraka, ki je vejal od jezera.

Ker je bil kraj občje priljubljen izlet letoviščnikom, je bilo ondi vse živo, posebno na jezeru. Na temnomodri površini čistih voda so plavali drug tik drugega čolni in čolničiči, med katerimi so nekateri bili tako majhni, da so bili iz daljine videti kakor luščine razklanih orehrov. Večina čolničev je bila okrašena z živobarvnimi zastavicami, plapolajočimi po zraku. Po zrakovju je odmevalo glasno govorjenje, smeh, petje, radost.

Ko so pristopili Vidmarjevi s svojimi gosti, katerim so se pridružili še nekateri drugi znanci, k bregu, da bi si najeli čoln, ni bilo nobenega več na razpolaganje. Naročili so si enega, ki bi imel biti prazen šele za poldruugo uro.

Med tem so starejši izmed družbe sedli v senco gostih kostanjev, da bi jim čas s prijetnim pogovorom hitreje prešel; mlajši pa so se v skupinah razpršili po bližnjem gozdu. Ob določeni uri naj bi se vsi zopet sešli na bregu.

Feodora je rajše ostala pri starih. Franjo se je bil pridružil Sidoniji in pa dvema gospodičnoma, prijateljicama gospodične Sidonije; vedela je Feodora, da bi nje prisotnost Franja samo motila; zato se jim ni hotela pridružiti. V drugi skupini pa je bil Ervin, in ta bi se ji bil brez dvojbe pridružil in jo nadlegoval.

Od onega večera, ko se je bil Ervin tako smelo vedel, se ga je izogibala. Pri vsem njegovem prizadevanju, da bi se z njo sam sešel, se mu to ni nikakor posrečilo. To njeno skrbno odmikanje je Ervina zelo jezilo. On, ki je kakor mogočni lev vselej prodril vsako zapreko, premagal vsako bojazen, omečil vsako trdovratnost, upirajočo se njegovim ljubezenskim spletkam, on naj bi bil to pot premagan na svojo veliko sramoto in ponižanje?! Silno ga je to razburjalo in dražilo. Prisegel je sam pri sebi, da bode zmaga tudi sedaj kakor vselej njegova, naj velja, kar hoče.

Današnji izlet se mu je zdel kakor nalašč zato, da si ugladi pot k svojemu namenu. Tu se mu Feodora ne bode mogla umakniti, kakor je nje navada doma. Franjo se pridruži svoji nevesti, a on Feodori. Vedel je od drugih prilik, da stari radi posede pri kavi in vinu, mladi pa med tem pohajkujejo na vse strani. Da so se jim bili znanci pridružili, to mu ni bilo prav, a nadejal se je ugodnega slučaja, katerega bode on s svojo zvijačnostjo znal privabiti. Ko je videl, da se Feodora noče mladini pridružiti, mu je bilo jako prav.

Slutil je, da tudi pri starih dolgo ne ostane. Kar hipoma bode vstala in se izgubila v kako samoto. A on jo bode že znal iztakniti. In res je bilo tako.

Kakor smo že povedali, je Feodora na skrivnem zelo trpela po zadnjih dogodkih. Ko bi bila zdaj doma, izvestno bi bila manj trpela in lože prenašala bridkost. Ondi bi se bila kar z vso silo vdala bolestim, ki so ji težile dušo, a po hudi vihri morečih čuvstev, po prestanem boju med srcem in razumom bi bil nastal blagodejni odmor, za njim pa bi bila prišla udanost in mir.

Tako pa se ji je včasih zdelo, da ji duša umira vsled hudih naporov in premagovanja. Vljudnost je zahtevala od nje, da je govorila, ko so ji misli uhajale drugam, da se je smejala, ko bi se bila najrajše razjokala. Zato je porabila vsako priliko, da ubeži, če tudi za kratko časa, mučnemu, prisiljenemu hlinjenju in zatajevanju.

Ni dolgo trajalo, in Feodora se je od družbe poslovila za nekoliko časa.

Prav na nasprotno stran, kamor je bila krenila mlada družba, je obrnila svoje korake. Čim dalje je v gaj prodirala, tem tišje je bilo okolo nje. Zdelo se ji je, da se je dovolj oddalila od trušča; in sedla je v mehko mahovje. Kako svečano lepo je bilo okoli nje! Lahna sapica je pihljala med drevjem, da je listje nad njeno glavo pošumevalo.

A ona je bila zdaj slepa in gluha za vse prirodne lepote. V sebi je čutila neznosno praznoto.

V življenju se nahajajo trenotki, ko se nam duša topi v brezupni bridkosti in si želi smrti, smrti kot edine tolažbe in edine rešitve. In tako obupno dušno stanje se je polotevalo zdaj večkrat Feodore, ne da bi jo bil tolažil up, da se oblaki žalosti kdaj razpode, da se obzorje nje življenja zopet razjasni!

Jedva je sedela nekaj minut v nekaki okorelosti, ko se je nenadoma prikazal njej nasproti Ervin. Radostnega obraza, z zmago-nosnim nasmehom na drznih ustnicah jo je gledal s smelim, pohotnim pogledom.

»Samota in vedno samota, to je vaš vzor! Res, čuden okus za mlado, lepo, duhovito žensko,« se je oglasil Ervin z dobrikovalnim glasom in se postavil pred-njo, da ji ustavi korake. »Ali tako samoto ljubite?«

»Uganili ste,« je odgovorila ona kratko in se mu odmaknila, da bi nadaljevala svoj pot. »Ljubim samoto, posebno v tem trenutju. Zato vam bodem jako hvaležna, ako me pustite v moji samoti.«

»Gospa, ali ste res tako čednostna, ali pa le hlinite svojo čednost,« se je oglasil Ervin ob enem drzno in nevoljno ter stopil na nje levico, v znamenje, da jo hoče spremiti. »Oboje bi bilo silno čudno. Saj se vendar silno odlikujete od drugih ženskih; kako da ne bi slutili in čutili, da čednost ne zadostuje človeški sreči. K pravi sreči je treba nekaj konkretnega, a čednost družega ne daje, nego domišljeno zadovoljnost. Sreča se vendar ne more imenovati oni hladni, četudi morda prijetni čut, ki spremlja vsako čednost — a vi iščete zadovoljnosti v žrtvah in samozatajevanju. Iščete je, pravim, ker ne najdete je nikakor. Kako vesela, zadovoljna in srečna bi pa lahko postala in drugi z vami, samo ako bi hotela. Ena beseda, en pogled in —

»Kaj govorite zopet o sreči in nesreči, zlasti o moji, katera vas prav nič ne more zanimati,« mu je nestrpno segla v besedo Feodora. »Kdo pravi, da nisem srečna? Ali sem se vam ali sploh komu kdaj pritoževala?«

»Ko bi se vi le hotela potoževati, v kakšno polajšanje bi vam bilo to!« je vzdahnil Ervin kakor iz dna duše. Prijatelje imate v svoji bližini, ali bolje govoreč, prijatelja, ki sočuvstvuje z vami, ki bi vas rad videl veselo, še rajši pa delil z vami srečo. Gospa, ali ne vidite, in če ne vidite, ali ne slutite, da tudi jaz nisem srečen, da trpim zaradi vas?«

Feodora, ki je med tem vedno bolj pospeševala korake, se je hipoma ustavila in ga resno, malo da ne pomilovalno pogledala. »Vi govorite o čuvstvih sreče in nesreče,« je dejala. »Vaša domišljena nesreča, ali bolje, vaša nezadovoljnost obstoji v tem, da gojite želje, katere se vam ne morejo izpolniti. Strah in zavest, da se gojene želje ne izpolnijo, je pa najnavadnejši vir človeške nesreče.«

»A moje želje ne bi bile prazne, ako bi vi hotela,« je vzkliknil Ervin strastno. »Mene ljubiti vsaj ni nič nemožnega, in v tej ljubezni —«

»Nobene besede več,« mu je pretrgala Feodora besedo in se s studom obrnila od njega. »Ne zlorabite onemoglosti in osamelosti uboge ženske, da bi jo oskrnili z nedostojnim govoričenjem. Ako imate še trohico poštenja in časti v sebi, me zapustite takoj!«

»O, ta ostudna, hinavska moralna strogost, ki je zmotila vaše možgane, o, ta nesrečni stavec, ki mi stoji na poti!« je momljal Ervin med zobmi in jo divje, a poželjivo pogledal. »Ko bi njega, ko bi tega soproga ne bilo, bi se mi vdala, vem, da bi se, ker bi se mi morala vdati. Niste prva, niti bodele zadnja, katero sem premagal.«

Feodora je zbežala; čula je njegovo grožnjo, a ni razumela njegovih besed. Zdelo se ji je, da čuje v daljavi glasove. O, da bi bilo res! Saj je vedela, da bi samo prihod tretje osebe preplašil drznega pohotneža.

Nje uho je ni varalo. Govorjenje se je vedno bolj približevalo; naposled je zagledala med drevjem več oseb. Spoznala je prišlece; in utolažena je vzdahnila. Sidonija s svojo družbo ji je prišla nasproti; a Ervin je bil izginil.

(Dalje prihodnjič.)

Pomladni spomin.

1.

Kedar v duhtečem krasi
Zrem bezeg in jasmín,
Minoli lepi časi
Mi hodijo v spomin.

Krog naju vse je klilo
In grmič vsak je cvel,
Ko tebe, dete milo,
Sem srečen jaz objel.

Vsahnilo pa je cvetje,
Povenil mični kras,
Minilo mladoletje,
Minil presrečni čas!

In kadar v cvetnem krasi
Zrem bezeg in jasmín,
Mi ti prelepi časi
Spet hodijo v spomin.

2.

Polje cvetno, gaj zeleni,
Zvonko petje, Vesne kras:
Prišel čas je zaželeni,
Rožic in ljubavi čas.

Mično vabi v svoje krilo
Nas narave mlade klic. —
Daj mi roko, dete milo,
In z menoj veselih lic!

Radost glasna se razlega,
Klije vse, in vse cveti:
K srcu glas ti ta ne sega,
Kaj povešáš mi oči? —

Zima morda zamorila
Rahli ti srca je cvet;
V bujni kras pa ga vzbudila
Vigred bo brsteča spet!

Srečen bom, če ti boš srečna,
Vrskalo mi bo srcé,
Ki jo vnema ljubav večna,
Ki gori mi le za te! —

Ž. L. Mozirski.

Kamneni dež.

Spisal dr. Simon Šubic.

(Dalje in konec.)

Asteroidi, dasi različni v posamičnostih, vendar-le kažejo neko vzajemnost med seboj, ne le glede svoje zunanje podobe in skorje, ampak tudi glede tvarin, iz katerih so sestavljeni. Naj so nabrani v tem ali onem stoletju, naj so popadali v Evropi ali v Ameriki, na vseh opazuje ogledovalec bistveno enakost, dasi se ne da tajiti velik razloček med nekaterimi posameznimi kosovi. Vsi aeroliti so preoblečeni z neko tanko, črnosvetlo skorjo, katera je večjidel vsa žilasta.

Kemične tvarine, iz katerih so sestavljena trupla aerolitov, so enake pozemeljskim tvarinam. Med temi je osmero kovin, petero prstevin in sploh tretjina nam znanih prvin ali elementov.

Dasi aeroliti obstoje iz znanih prvin, vendar kažejo nekako tuje lice, ki se ne ujema ni s pozemeljskimi rudninami, ni s sestavnimi deli hribovja. Železo se nahaja skoraj v vsakem aerolitu ter mu daje neko posebnost, katere ni najti na znanih domačih truplih. Meteorno železo pa iz večine ni čisto, ampak zlito ali legirano je z nikljem, in tej zlitini je deloma pridejanega tudi nekaj žveplenega železa. — Najčistejšega železa so: aerolit iz Hradšine pri Zagrebu, ki je padel 26. maja l. 1751., in tisti aeroliti, katere je Aleksander Humboldt prinesel s sabo iz Mehike. V teh aerolitih je železo močno podobno kovaškemu in tako mehko, da se da kovati kakor kovaško železo. Truplo teh aerolitov nima skoro nič drugega v sebi, kajti 96 stotin je železa. Nasproti pa aeroliti iz Siene nimajo čez dve stotini železa; meteorolit iz Alaisa pa je bil tako rahlo iz prstevin sestavljen, da je v vodi kar razpadel, kakor da bi se bil stopil.

Kdor pa bi iskal v pozemeljskih truplih enakih spojin, kakor se nahajajo v aerolitih, bi se zastonj trudil. Dasi imajo zemlja in aeroliti enake prvine, je vendar zmes teh prvin v aerolitih vsa drugačna. Posebno pa ni na zemlji tiste zlitine železa z nikljem, katera daje skoraj vsem aerolitom neko posebnost. Ni v kovinah, ni v rudninah ni take zlitine, pač pa trdijo nekateri geologi, da se nahaja v sibirskem hribovju neko kamenje, v katerem je zraven železa tudi nikelj, dasi nima pravega aerolitnega značaja.

Poleg teorije Kantove in Laplaceve sicer ni drugega pričakovati, nego da obstoje planeti in katera koli trupla našega osolnčja z zemljo vred iz istih prvin. Asteroidni kolobarji, katerih štejejo več nego enega, spadajo pod naše osolnčje; dasi so tujci na zemlji, vendar se glede svojih sestavin nekako ujemajo z zemeljskimi trupli. Torej je tukaj nekaj podobnega, kakor na zemlji med rastlinstvom in živalstvom; dasi ima zemlja povsod isto značilnost svojih sestavnih tvarin, vendar se razvijejo iz istih sestavin pod drugim podnebjem druga zelišča, drugo drevje in druge živali. Posebno se nahajajo v rastlinah po drugih deželah drugačne spojine istih prvin; in odtod izvira tolikanj mična mnogovrstnost zelišč in rastlin, katere dajejo raznim zemeljskim pasovom tisto zanimivo različnost v podobah, katera vabi n. pr. nas Evropce v dežele novega sveta. Kar na zemlji pri rastlinstvu in živalstvu učini podnebjje, to utegne provzročiti v vesoljnem prostoru bodi si ta ali ona nam na zemlji prikrita vez med solncem in planeti in tistim asteroidnim kolobarjem, iz katerega prihajajo aeroliti.

Različna vnanjost glede oblike priča razen zgoraj omenjenih vzrokov, da aeroliti niso otroci naše zemlje; njih bistvena enakost pa kaže, da so iste rodovine.

Komu se tu ne vriva vprašanje: Kaj pa so bili nekdanj ti aeroliti? Radovednež ne čakaj odgovora, katerega ti za gotovo nihče ne more dati. Če ti je pa ljubo, pa prepustiva za kratek čas svoje misli bujni domišljivosti ter si zastaviva vprašanje: Kaj pa bi bilo, ko bi kdaj trčila naša zemlja skupaj z drugim velikim svetom, kateri bi zašel v naše osolnčje? Kaj bi se zgodilo, ko bi bil oni veliki svet močnejši, nego zemlja, o kateri uči geologija, da proti kurjemu jajcu njena skorja ni niti tako debela, kakor jajčja lupina? Mahoma bi jo razdrobil oni tuji silovitež na večje in manjše kosove in kosce, v dim in prah, in nje razsuta skorja bi se razprašila na vse kraje sveta; njeno notranje tekoče jedro bi utegnilo kakor beljak in rumenjaki v jajcu ali obliti glavo kozlu, ki jo je butil, ali pa se zadreviti, kamor ga je pognal hip. V le-tem slučaju bi se utegnilo tekoče jedro, dasi silo razburjeno, sčasoma pomiriti kapljici vode enako ter bi drevilo dalje po vesoljnem prostoru. Toda to ni več naša zemlja, postal je nov, nekaj manjši svet. A zemeljska skorja, torej to, kar ljudstvo imenuje svet ali zemljo, zdaj razrušena in zdrobljena in razprašena, se giblje po družih novih potih in sicer iz večine kakor roj kobilic, nič drugače nego aeroliti v meteornih rekah! In človeka ne bi bolela več glava! Konec bi bilo njegovega življenja, konec njegovih v znoju obraza ustvarjenih del in njegovih misli, s katerimi si je tolikanj ubijal svoje možgane. Trohe

njegovega telesa bi tekale po vesoljnem prostoru nebeškem na veke, na milijarde let, iščoč združenja s tovariši, katerim je bila enaka usoda; sprijemali bi se naposled med seboj ter bi spočenjali s pomočjo stvarnikovo nove plodove, novo življenje na tej ali oni zvedi, kamor bi jih zanesla božja roka.

Tako nekako bi si utegnili zamisliti izvor in prihodnost sedanjih aerolitnih rek; s koliko verjetnostjo, to pa je drugo vprašanje, kateremu ne ve nihče gotovega odgovora.

S svetovi onkraj ozračja naše zemlje: s solncem, z luno, s planeti in nepremičnicami nima človek razen etra nobene druge zveze, nego skrivnostno Newtonovo natega, s katero vlečejo svetovi na-se drug drugega, in pa luč in njeno spremljalko gorkoto. Samo meteori opravljajo neko telesno dotiko s svetovi vesoljnega prostora: ne veže jih z zemljo samo nevidna natega, niti samo luč in gorkota, ampak same s svojim truplom, katero je pretrpelo marsikatero boje na nebu za svojo ohranitev, same prestopajo meje vesoljnih svetov ter se združujejo kot nebeški sorodniki z znanimi tvarinami naše zemlje. Nebesa zamenijo z zemljo! Pri nas si iščejo novega domovja ter se udomače pri nas kot edini resnični tujci — skrivnostne stvari, rojene in vzgojene po enostavnih naravnih močeh v neizmernih nebeških prostorih.

Aeroliti so edini primer telesne naše dotike s svetovi nebeških okrajn. Kdo se ne bi čudil, ko potiplje prstena in kovinska trupla, došla iz ozvezdja na zemljo! Te novodošle nebeščane pa ima človek na svetu popolnoma v svoji oblasti kakor pozemeljska trupla; na tehtnico morajo, pod kladivo in v kemiški stroj! Karkoli hoče, stori človek z njimi ter zahteva od njih odgovora na tolikanj skrivnostna vprašanja. Če ne bi drugega dobička in veselja imel z njimi, že to je dovolj, da mu očitno dokazujejo, da so svetovna trupla naši zemlji bolj v sorodu, nego bi si bil kdo mislil.

Oziraje se naposled nazaj v starodavne čase, se spominjamo, da govore ljudska poročila že čez poltretjo tisočino let o padanju kamenja izpod neba. Ne manjka se prič, katerim je pred očmi padel aerolit na zemljo. Cortezovi spremljevalci so videli v Cholulaju, ko je ravno padel aerolit na bližnjo piramido. V Cremaju je s svojim padom ubil nebeški kamen nekega samostanskega brata 4. septembra l. 1511.; drugega meniha je ubil aerolit leta 1650. v Milanu; leta 1674. je usmrtil aerolit, padši na švedsko barko, dva pomorščaka. — Kalifi in mongolski knezi so toliko cenili imenitnost

nebeškega kamenja, da so si dali narediti meče iz aerolitov, kateri so bili padli za njih dni na zemljo.

Učenjaki, katerim še ni bil nikdar padel aerolit na nos, niso nikdar hoteli pritrditi tem dogodkom; to razvidimo iz njih ponašanja v akademijah, v katerih se celo do začetka našega stoletja niso mogli odreči dvomom o resničnem padanju nebeškega kamenja. Te dvome je za zmeraj podrl šele Biot leta 1803., ko mu je prišel po nekem naključju aerolit, kateri je ravnokar bil padel z neba pri Aigletu, še ves razgret v roke.

Nasproti tolikim, šele v najnovejši dobi premaganim dvomom mika gotovo bralce pozvedeti, do kolike stopinje so se povzpeli grški modrijani glede tolmačenja teh nebeških pojavov. — V popisovanju Lisandrovega življenja nam razlaga Plutarh svoje misli glede ognjenih meteorov. On pravi: »Utrinjalke niso niti izmečki, niti iztoki etrskega ognja, ampak so nebeška trupla, katera se vnamejo, ko pridejo v naše ozračje, padajoč na zemljo, pa zopet ugasnejo.« — Dokler nismo dognali današnjega spoznanja, katero se opira na toliko starim Grkom nepoznanih pomočkov, na natančno opazovanje, merjenje, tehtanje in resno preiskovanje, dotlej ne bi bili mislili, da bi bil pred toliko sto leti Plutarh že vedel povedati resnico!

Kdor si je ohranil, dasi utrujen od neprestanega boja za borno življenje, vendar še kaj občutljivega srca za duševni užitek in se še kaj zanima za spoznavanje skrivnostnih naravnih dogodov, tega ne bodo samo svetli meteorni roji meseca novembra in solze svetega Lavrencija, ampak bodi si katera koli utrinjalka navdajala z zanosom, in čudeč se vpraša, kaj bi nam radovednim zemljanom vedela vse povedati taka utrinjalka o božjem stvarjenju v tistih nebeških prostorih, kjer se je ona porodila — ko bi znala govoriti! — Kaj čuda, da prevzame goreča utrinjalka preprostega človeka z nepopisnimi čuti ter ga navda s prepričanjem, da so te nebeške lučice s človeško usodo v zvezi. Iz take vere izhaja litovska basen, ki pravi: »Predilka »werpeja« jame presti na nebu usodno nitko življenja novoporojenemu otroku. Vsaka nitka izvira iz neke zvezde. Ko se človeku bliža smrt, se pretrga nitka, a zvezda omedli ter pade z neba na zemljo.«

Srečavanja.

Spisal Fr. Dolinčan.

II. Elvira.

Šolo je še hodila. Bila je v drugem letu na pripravnici. Izmed vseh učenk je bila najpridnejša in najbolj nadarjena, a v vsem mestu ni bilo dekleta, o katerem bi se bilo moglo reči, da je lepša, nego ona. Koder je hodila, je vzbujala pozornost. Ona pa se tega ni zavedala. Mirno je hodila svojo vsakdanjo pot in nič se ni menila za predrzne poglede, s katerimi so jo obsipali mestni gizdalini. Na njenih očeh je bila še tista mokrotna meglica, ki je nedvojni znak čiste, neizkaljene nedolžnosti. Srca ji ni bila vznemirila še nikdar nobena strast. In v tem odsevu nedotaknjene devišstva je bila res krasna. Nepremagljivo moč ima do vsakega nedolžno oko. In njeno oko je bilo še posebno lepo. Kdor je pogledal vanje, je bil omamljen, in mehko mu je postalo okolo srca.

Vsi profesorji so jo imeli radi. Bila je nadarjena in pridna, a ko tudi ne bi bila, ne bi bili menda prestrogo postopali z njo. Moč lepote je velika, in dasi je krivično, se vendar ne da tajiti, da se lepoti daje mnogokrat prednost pred drugimi vrlinami. Toda Elvira ni bila samo lepa, temveč je imela obilico drugih, dušnih darov; učila se je s čudovito lehkoto. Pri vsem tem pa je bila ponižna in pohlevna.

A čudno, da je imela tako malo prijateljic. Vrstnice so jo zavidele radi izvrstnega napredovanja v šoli, še bolj pa radi njene lepote. Česar ona ni videla, so opazile tovarišice, ki so bile bolj premetene. Bistro so opazile, kako so se oči vseh obračale le na Elviro, kadar so z njo hodile, in to jim je rodilo zavist.

»Femina feminae lupior«; lepote ji niso mogle odpustiti. Zbadale so jo večkrat, in pogostoma ji je priletela kaka žaljiva beseda na uho. Ona pa se za to ni mnogo menila. Če je le bilo mogoče, je šla sama v šolo in iz šole. Pa tudi v šoli se je po možnosti izogibala tovarišic ter je le malokdaj govorila z njimi. Prav ta nje ponos je bil vzrok njene osamelosti, pa menda tudi njene nepokvarjenosti.

Šestnajsto leto je bila dopolnila Elvira, a še ni vedela, kaj je svet. Toda narava zahteva z neodoljivo silo svoje pravice. Tudi Elviri

ni ostalo srce vedno ledeno in kamenito. Že dolgo jo je srečeval mlad mož. Nekaj časa se tudi zanj ni menila, kakor za nobenega drugega ne; toda sčasoma je vzbudil njeno zanimanje. Saj jo je pa tudi pogledoval tako otožno-milo, da je bila vselej čudno ganjena, in da je nehote tudi njej obstal pogled na njem. Nič ni vedela, kdo in odkod je, a navadila se ga je sčasoma tako, da ga je zelo pogrešala, ako ga kdaj ni srečala ob navadni uri. Hodil je navadno ob tistem času, kadar je šla ona v šolo, t. j. zjutraj proti osmi uri v nasprotno smer, in tako strogo se je držal te ure, da sta se skoro vsaki dan na nekem mestu skoro ob isti minuti srečala. Videti je bilo, kakor bi oba vedno natančno ob istem določenem času odhajala z doma. Kdo ve, če res tudi nista. Vsaj Elvira je začela vselej, kadar se je bližala tistemu mestu, kjer sta se navadno srečala, stopati počasneje, kakor bi se bala, da mu ne odhiti. In vsaki dan je težje pričakovala trenotka, ko ga je imela srečati, in če se je kak dan prigodilo, da ga ni bilo, potem je bila celi dan žalostna in čemerna. Sama ni vedela, kdaj in kako je prišlo, da jo je imel ta človek tako v svoji oblasti. Z neznano silo jo je vleklo k njemu, in če se je zgodilo, da se je mimogrede zadel tudi le njene obleke, je zdrgetala po celem životu. Postajala je zamišljena, in učenje ji ni šlo nič več tako izpod rok, kakor nekdanj. Vedno ji je bil on pred očmi, in čim dalje, tem huje je koprnela po njem.

Tudi v sanjah ji je stopal pred oči, in dasi v resnici ni nikdar govorila z njim in se ji je le včasih zdelo, kadar sta se srečala, da so se mu ustnice, sicer toli resnobne, zategnile v prijazen, a ob enem bolesten nasmeh, se ji je vendar v sanjah dogodilo, da jo je strastno pritiskal na svoje srce in jo vroče poljubljal na ustnice.

Elvira je bila pobožno vzgojena, in take sanje so ji zavdajale strah. Mislila je, da tudi s sanjami greši. Molila je tedaj vsaki večer, da ne bi sanjala več kaj tacega; toda iznebiti se ni mogla mamečih prikazni. Prišlo je celo tako daleč, da jo je ona sladka groza, ki jo je izpreletavala v spanju, izpreletela vselej, kadar se je tudi le spomnila nanj. — In čim bolj se je je otresala, tem češče ji je prihajala zopet misel, kako bi bilo, ako bi jo res tako strastno objel ter ji tak vroč poljub pritisnil na ustnice.

Hude boje je bojevala in krepko se je ustavljala zapeljivim podobam. Kesala se je, da je bila v začetku tako nepazljiva, in da se je bila začela ozirati v tega nenavadnega človeka, ki se je s tako lehkoto polastil njenega prej tako samostojnega srca. K Mariji je sedaj pogosto vzdihovala in zjutraj in zvečer je molila k njej, da bi

jo vzela v svoje posebno varstvo; a čudno, da njena molitev ni imela pravega uspeha. Zato pa je bila še žalostnejša in večkrat je skoro obupovala. Zdelo se ji je, da je že zavržena, in hudo se je obtoževala. Hodila je k izpovedi; odkritosrčno je tožila duhovnemu očetu, kaj ji teži srce, in prosila ga je pomoči. Za veliko grešnico se je imela in hude pokore je pričakovala; toda izpovednik je bil nepričakovano mehak z njo. Nič se ni hudoval, nič ji ni grozil, in tudi pokora, katero ji je naložil, je bila zelo majhna. A to je ni potolažilo. Nasprotno! To ji je vzbudilo nove dvojbe, in bala se je pristopiti k mizi gospodovi. Bala se je, da jo je morda izpovednik napak razumel, in da je bil le zategadelj tako dober z njo. To je vendar strašen greh, če se njene misli celo v cerkvi med sveto daritvijo vrte okrog njega. — in to se ji je vedno in vedno dogajalo. Niti toliko moči ni imela, da bi bila očenaš izmolila z zbranimi mislimi. In če se je tudi v začetku toliko prisilila, da je mislila na pomen besed, katere je izgovarjala v molitvi — kadar je prišla do besed: »ne peljaj nas v izkušnjavo«, tedaj pa je že bila izkušnjava pred njenimi očmi. Ravno nasprotno, kar si je hotela izprositi! Večkrat je jokala, a ne samo obžalujoč dozdevne svoje pregrehe, temveč tudi drugače je čutila pogosto nekako potrebo, da se izjoče ter si olajša srce.

Sklenila je potem, da onega ne bode več srečevala, in da bode odslej prej ali pozneje hodila iz doma. Toda srce se je odločno upiralo tej nameri. Ako je šla prepozno iz doma, tedaj so se ji noge spuščale kar v tek, da ji ne bi odšel; če pa je bila odšla prej v šolo, nego po navadi, potem pa so ji noge zastajale, da ne bi prišla prehitro skozi ulice, v katerih sta se srečevala. A če je tudi semtertja imela dovolj moči in volje, da bi se mu bila izognila, tedaj pa je že slučaj nanesel tako, da sta se zopet videla. In kaj je dosegla, ako se mu je res enkrat izognila? Še nesrečnejša je bila, nego sicer. Tem želnejše in težje je potem čakala drugoga dne, ko se ji zopet priložnost ponudi, da ga bode videla.

Ti notranji boji niso ostali brez zunanjih sledov. Izpremenjeno je bilo nje lice, nje vedenje in vse bitje. Opazili so to doma njeni stariši in opazili učitelji v šoli. Elvira že davno ni bila več najboljša učenka. Poslušala ni več pazno svojih učiteljev in odgovarjala je razmišljeno na zastavljena ji vprašanja. Naloge je ona v prejšnjih časih vselej najmarljivejše izgotovila in nikdar ni slabo pisala, bodisi v tem, ali drugem predmetu. Sedaj je bilo drugače. Kadar so pisali naloge, je grizla pero ter zamaknjena zrla proti oknu, kakor bi pričakovala, da se ji tam pokaže njegova podoba. Ura se je bližala že h koncu,

a ona je bila jedva začela. Zdrznila se je potem, napela vse moči ter hitela. Le tedaj, kadar so dobili kako nalogo, da ji je prijala, in da je burnim občutkom, ki so ji polnili srce, lahko dala nekoliko duška, tedaj je pisala celo uro brez prenehanja s čudovito ognjevitostjo; pravi pesniški vzlet se je razodeval tedaj v vsaki njeni vrstici. Toda posamezna izvrstna dela je niso mogla rešiti in niso mogla biti odločilna glede splošnega napredovanja v učenju. Poprej prva, je bila sedaj izmed zadnjih učenk. Njene tovarišice so se veselile njenega nazadovanja in še bolj strupeno so jo zbadale, nego poprej. Tudi učitelji so ji delali svoje opazke, a stariši so bili vprav obupani. Oče je postal strogo z njo, mati jo je svarila ter jo izpraševala po vzrokih njenih neuspehov. A na taka vprašanja ni vedela odgovora, ampak zgreznila se je na stol ter se glasno razjokala. Materi ni preostajalo drugega, nego da jo je tolažila. Slutila je, kaj se godi v njeni hčeri, a ni je vedela, niti znala do tega pripraviti, da bi ji razkrila, kar se godi v njenem srcu.

Med Elvirinimi učitelji je bil mlad profesor, kateri ni bil ravnodušen proti njeni lepoti. Postopal je jako mehko z njo, in v njegovem srcu je bila že davno dozorela želja, da bi si pridobil njeno naklonjenost. Sklenil je bil že davno, da poprosi nje stariše za njeno roko, brž ko izstopi iz pripravnice. A že zdaj se je trudil, da bi si pridobil njeno srce, seveda v nekih mejah in na tak način, da se mu ni moglo nič očitati. Toda poprej je bila Elvira le hladnokrvna njemu nasproti, sedaj pa mu je kazala kar naravnost, da ji je zoprno in nadležno. Poprej niti slutila ni, kaj namerava s svojo prijaznostjo, sedaj pa ji je postalo hkrati jasno, in to ji je v dno duše mrzelo. Kar videti ni mogla odslej tega učitelja. Vse druge, dasi so vsi strožje ravnali z njo, je videla raje. Onemu to ni ostalo prikrito, in sklepal je takoj, da mora biti kdo drugi, ki se je polastil njenega srca. Do tega prepričanja ga je dovedlo tudi vse vedenje Elvirino in njeno nazadovanje v učenju. Drugega ne more biti, si je mislil, nego da je zaljubljena, grozno zaljubljena. A to je vzbudilo ljubosumnost v njem. Hotel je dognati, kaj se godi. Že prej je rad Elviro izven šole videl. Večkrat je šel po tisti poti v učilnico in ob istem času, kakor ona, a bil je tako zamaknjen vanjo, da ni nikogar videl razen nje. Sedaj pa je bil pozornejši in zapazil je kmalu onega, ki je kraljeval v njenem srcu. Videl je, kako se ji je nasmehnil, in dozdevalo se mu je, kakor bi se bila Elvira vidno zgenila, ko je šel mimo nje. Da bi se pa do dobrega prepričal, je-li njegova sumnja upravičena, je uredil nekoč svojo pot tako, da je šel trdo za onim, ko je imel srečati Elviro. Da

se srečujeta vsaki dan, to mu je bilo kmalu znano, in ni mu bilo težko, stvar urediti tako, da je videl, kar je hotel videti. Sedaj ni bilo zanj več dvojbe, kaj se godi v Elvirinem srcu, in kdo gospodari v njem. Opaževal je natanko, kako je ostrmela, ko je šel mimo nje, kako globoko je uprla vanj svoj pogled, in kako ji je sedaj rdečica, sedaj zopet bledota izpreletavala lica. Opazil je tudi, kako zmešana je bila, ko je šla naprej proti šoli; njega niti videla ni, ko je šel kmalu za onim čisto blizu mimo nje. To je speklo nekoliko domišljavega učitelja, in od tega dne je bil osoren in trd z njo in zaničljive opazke je delal o njej.

Elvire pa njegovo preganjanje ni mnogo motilo. Da je on ni več maral, ji je bilo še celo ljubo. Vobče pa je bila tako rekoč obupala sama nad seboj; prepričana je bila, da nima več daru za učenje, in da ne more nikdar več postati to, kar je bila. Ščasoma se je tudi zavedala, da je ta čut, katerega goji za nepoznanega človeka, ljubezen. Prava ljubezen pa ne razmišlja o tem in onem; kdor ljubi istinito, ljubi slepo. In tako je ljubila Elvira. Toda včasih se ji je vendar vsiljevalo vprašanje, kaj ji hoče ta neznanec, zakaj se ji nasmiha, zakaj jo pogleduje tako mило, tako proseče s svojim lepim modrim očesom, ko pa družega nič ne stori. Ako jo tudi on ljubi, zakaj ne izpregovori, zakaj ji naravnost ne razodene svojega srca?

Upala je in upala, da se je usmili, da jo reši neznanih razmer, v katere je bila radi njega zašla, a upala je zaman. On jo je samo srečeval, jo pogledoval in se ji nasmihal, a družega ni ukrenil nič. To pa je zbudilo v njej sum, da se je samo igral z njenim srcem, da se mu je le dobro zdelo, ker se mu je izdala, kako moč je imel do nje, a da za njo nikdar ni nič čutil. Ta misel jo je hudo zbolela, in čutila se je grozno nesrečna. Prišli so trenotki, ko ga je sovražila, prav iz dna svojega srca sovražila. Zakaj jo srečuje, zakaj upira svoje oko vanjo, zakaj ji kali srčni mir! Kaj mu je storila, da ravna tako z njo? Kako srečna je bila poprej, kako lepe dneve je imela, dokler ga ni bila ugledala, a kako nesrečna je sedaj. Vse jo preganja, vse jo sovraži — in po pravici! Svoje srce je odprla človeku, ki je morda popolnoma nevreden njene ljubezni; dala je prostora v srcu občutkom, ki so pregrešni, zato jo Bog tepe in kaznuje! —

Toda sovraštvo do njega ni bilo nikoli trajno, in njen srd se je umaknil vedno zopet mehkejšim čutom, brž ko ga je iz nova ugledala.

(Dalje prihodnjič.)

Znameniti Slovenci.

Spisuje Fridolin Kavčič.

68. Gospodje Gajčniki (Gačnik — Kačnik).¹⁾

Janez Gajčnik, mož slovenske korenine, je kupil l. 1631. od Rudolfa barona Sauraua grad Dobrno in Dobrnske toplice na Spodnjem Štajerskem. Od Janeza Gajčnika je prevzel dobrnski grad in toplice Janezov mlajši brat Matija, kateri je bil kot mladenič vstopil v avstrijsko armado. Kot podpolkovnik se je oženil z Margareto Sibeničko, katera je za doto dobila grad Tabor. L. 1635. je uspešno branil ta podpolkovnik zajčki samostan napadom kmetiških upornikov. Ko je prevzel Matija Gajčnik dobrnske toplice od brata Janeza, so bile jako zanemarjene. On je povečkal in obnovil kamenico za kopel ter sezidal kopališko poslopje; o tem nam svedoči spominska ploča, ki je vzdana v steno tega poslopja in se glasi:

»Dis Padt ist dem Landt zu Ehren
 Erbaut von dem edlen Herrn,
 Der mit Namen ist unterschriben
 Sonst es noch langer wer wist bliben.
 Als man zelt 1624 Jar
 Da der Prossessor zu Neuhaus war
 MATHIAS GAITSCHNIG.«

V dobrnski župni cerkvi se nahajata grobna spomenika Matija Gajčnika in soproge:

»Hie Ligt begraben der Wolledl vnd Gestreng
 Herr Mathias Gaitschnig zum Nevhaus
 Schrotneg vnd Weixelsteten So den 22 Tag
 Januarii Im 1647. Jahr Zu Schrotneg
 Selig Entschlafen.«

»Hie Ligt Begraben Die Edel Geborne Frav
 Margareta Gaitschniggin Ein Geborne Sibinitchin
 • So den Andern Tag Martii Im 1631. Jar Zu
 Neuhaus In Gott Selig Entschlassen.«

¹⁾ Das Dekanat Neukirchen, Von Ignaz Orožen. 1893. St. Cyrillus-Buchdruckerei in Marburg.

Matija Gajčnik je zapustil dva sina Janeza Matijo, Jurja Matijo in hčerko Rozino. Prvi je podedoval grad in toplice dobrnske, mlajši sin Juri grad Schrotteneck na Koroškem, a hčerka Rozina grad Tabor. Dne 21. junija l. 1666. sta bila povzdignjena oba brata v plemeniti stan, Janez Matija s priimkom: »Zu Schlangenberg auf Schlangenburg«, a Juri Matija s priimkom: »Schlangenberg auf Schrotteneck.« Janez je ustanovitelj štajerske, a Juri koroške, razširjene in mogočne panoge nemških plemenitnikov Schlangenbergov, a se nista več služila s prvotnim slovenskim imenom »Gajčnik« ali pravzaprav »Kačnik«, kar nam dokazuje vprav nemški prevod. Štajerska panoga je izmrla l. 1729, koroška pa okoli l. 1808.

69. Janez Bernekar,¹⁾

slikar, Kranjec, je živel in deloval v hrvaškem Primorju. Dne 19. septembra l. 1765. je sklenil z bibrirskim kapitljem hrvaški pisano pogodbo, s katero se je obvezal, da za 100 cekinov v bibrirski cerkvi naslika, pozlati in posrebrni oltar sv. Petra. Prejem 100 cekinov je v isti pogodbi svojeručno potrdil.

70. Dr. Nikolaj Ignacij Lipič,²⁾

porojen dne 6. novembra l. 1746. iz imovite meščanske rodbine v ljubljanskem predmestju. Dovršivši gimnazijske in modroslovne nauke na ljubljanskem jezuitskem kolegiju, je vstopil v graško semenišče, da se posveti duhovništvu. Tedanji ljubljanski škof, grof Petazzi (Petač), mu je podelil nižje svečeniške blagoslove v stolni cerkvi sv. Nikolaja. Kar pa je začutil dotlej živahni mladenič v sebi samostanski poklic ter se je odločil za najstrožji samostanski red, za red — kartuzijancev. Odpotoval je na Štajersko v zajčki samostan; toda le eno noč je prebil tu v samostanski tišini, in že se je skesal ter uvidel, da njegovi naravi ne ustreza samostansko življenje. Vrnil se je domov, boječ se nevolje roditeljev; in res so ga ti neprijazno sprejeli. Mater, ki je v duhu že videla svojega sina pred oltarjem, je njegov prihod hudo zbedel, a oče, trd mož, mu je velel: »Ko nočeš biti mašnik, boš pa hlapec!« In res je Nikolaj dve leti ponižno opravljal hlapčevski posel.

Nekega dne pa se je ujunačil ter očeta poprosil, da mu dovoli nadaljnje izobraževanje. Oče je privolil, rekoč: »Če hočeš biti mašnik,

¹⁾ Slovník umetnikah jugoslavenskih Iv. Kukuljevića.

²⁾ Carniolia, II. Jahrg. 1839 — Erneuerte vaterländische Blätter für den österreich. Kaiserstaat, Wien. 18. Jahrg. 1818. — Programm des k. k. Ober- und Unter-Gymnasiums in Cilli. Veröffentlicht am Schlusse des Studienjahres 1852 Graetz. Aus der Tanzerschen Buchdruckerei.

pa pojdi!« A sin je šel na Dunaj, kjer je na vseučilišču poleg bogoslovja slušal tudi modroslovje. Učitelja sta mu bila sloveča bogoslovna profesorja Gazzanigga in Borthier. Toda z nova je uvidel, da nima potrebnih svojstev za duhovski poklic; zato se je vpisal v pravoslovni oddelek.

Roditeljem se je zbog tega prestopa toli zameril, da so ga zavrgli. Z doma ni več dobil ni beliča; kakor večina naših veljakov, tako si je tudi Nikolaj služil vsakdanji kruh s poučevanjem sinov imovitih rodbin. A vse težkoče je možato prebil. Dne 14. oktobra l. 1780. je postal doktor pravoslovja. Nastanil se je v Ljubljani kot odvetnik ter se poročil s svojo dunajsko zaročenko. Kot odvetnik je slovel za izvrstnega pravoslovca. L. 1790. ga je imenoval cesar Leopold II. za sodnika (Bannrichter) v celjskem okrožju.

Kot sodnik je bil strog, vesten in marljiv uradnik, splošno priljubljen in spoštovan. — Zanimal se je posebno za pouk ter deloval za duševni in gmotni prospah svojega okrožja.

Spodnještajerski Slovenci celjskega okrožja tedaj niso imeli v bližini nobene srednje šole. Revnejšim roditeljem ni bilo možno svojih nardarjenih, ukaželjnih sinov poslati v srednje šole. Imovitejši so jih pošiljali v Gradec, Maribor, Ljubljano in Celovec. Tedaj je začel blagi Lipič misliti na ustanovitev srednje šole v sredini svojega okrožja — v Celju. Ta ljudomila misel mu ni dala miru. Zastavil je ves svoj vpliv ter v izvrstno sestavljenih »nasvetih« dvoru, graškemu guberniju in škofu grofu Firmijanu poudarjal potrebo srednje šole za darovite, toda zapuščene in zanemarjene Slovence celjskega okrožja. Cesar je temu nasvetu pritrtil, in marljivi Lipič je začel delovati z vsemi silami, da se mu ta goreča želja uresniči.

Začel je dopisovati imovitim možem in posestnikom vsega okraja ter jih prosil, da mu pomorejo z denarnimi prispevki, da ustanovi v Celju gimnazijo. Na svoje stroške je prepotoval vse celjsko okrožje do hrvaške meje ter nabiral v ono plemenito svrhu denar pri vseh stanovih. Kmalu je imel nabrano vsoto 150.000 goldinarjev (bankovcev). Tako je bilo možno otvoriti l. 1809. prvi gimnazijski razred.¹⁾ Hva-

¹⁾ Pri ustanovitvi celjske gimnazije l. 1809. je bil prvi razred nastanjen v zasebni hiši gospoda Tadeja Perka. Tedanji okrožni glavar, baron Dienersperg, je bil imenovan za ravnatelja, namestni ravnatelj in prefekt je bil celjski opat Frančišek Hlobnik, in prvi učitelj je bil Ivan Anger.

L. 1810. so otvorili 2. razred v prejšnjem minoriškem samostanu; za učitelja temu razredu je bil imenovan Ljubljancan Ivan Zupančič.

L. 1811. so nastanili 3. in 4. razred v opatiji; sobe je opat brezplačno prepustil šolski upravi. Duhovnik Tomaž Hirsch je bil prefekt, Leon Jesenko pa učitelj grškega in latinskega jezika.

ležni Celjani pa so ustanovniku celjske gimnazije podelili meščanstvo, kar je skromnega moža jako razveselilo.

Jeseni l. 1817., ko je bival cesar Francišek I. v Gradcu, se je odpravil Lipič v Gradec, da bi se cesarju poklonil, a med potjo je hudo obolel. V Mariboru je moral nadaljnje potovanje ustaviti. Legel je v postelj ter nanagroma umrl dne 11. novembra l. 1817.

Lipič je bil jako nadarjen, vsestransko omikan mož. V mladosti se je bil z lehkoto priučil več tujim jezikom; poleg materinščine je govoril: nemški, francoski, italijanski in angleški, tudi latinskemu, grškemu in hebrejskemu jeziku je bil vešč. Jako je ljubil godbo in petje.

Mož je bil koleričnega temperamenta, in hitro mu je vzkipela vroča kri; a bil je veren mož, plemenitega značaja in ognjevitiga duha, požrtvovalen za ljudske koristi in vnet za vse vzvišene stvari. Ni se dal preplašiti, ako so se mu ustavliale še tako hude ovire.

Iskreno je ljubil svojo ožjo domovino, Kranjsko, in je vedno želel, da bi mu truplo počivalo v rodni zemlji; toda ni mu bilo usojeno ondudaj umreti. Kranjska pa mora prištevati »ustanovnika celjske gimnazije« najplemenitejšim svojim sinovom.

71. Matevž Čerdo, ¹⁾

porojen okoli l. 1450. v Slovenjem Gradcu na Spodnjem Štajerskem. Slovenec Čerdo je gotovo izmed prvih tiskarjev južnoslovanskega plemena. Od l. 1481.—1488. je živel v Padovi, kjer si je ustanovil tiskarnico ter natisnil mnogo knjig. Predno je dospel v Padovo, je služil pri znamenitem tiskarju Ratdoltu, ki si je okoli l. 1470. v Benetkah ustanovil svojo tiskarnico. Kolikor nam je znano, je izdal Čerdo 30 knjig.

L. 1812. sta bila dva razreda v opatiji, dva pa nastanjena v hišah gospodov Fröhlicha in Kranza. Naravoslovje je predaval učitelj Friderik Frank.

L. 1813. so sezidali gimnazijsko poslopje, v katerem je bilo stanovanje prefektovo in pa prostora za 5 razredov. Ravnatelj grof Rajmund Auersperg je novo gimnazijo slovesno otvoril. Za učitelja sta bila imenovana duhovnik Perveine in Elija Repič.

L. 1819. je dobila gimnazija 6. razred. Šolsko knjižnico sta s darovi pomnožila lavantinski stolni prošt Ješenak in prefekt Hirsch.

L. 1851. je sezidala celjska občina novo gimnazijsko poslopje. Gimnazija je dobila 7. in 8. razred, a škof Slomšek je daroval 1000 goldinarjev za nakup šolskih pripomočkov.

L. 1852. je bilo na gimnaziji po narodnosti:

Razred	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	skupaj
Slovencev	22	15	18	20	15	17	8	10	125
Nemcev	4	4	10	1	9	6	6	—	40

¹⁾ Amati Giacinto. Ricerche storico critico-scientifiche. Milano 1830. T. V.

72. Janez Buhek,¹⁾

slikar, je živec konec 15. stoletja na Koroškem. Znano je o njem, da je naslikal 8 slik na les, katere so še dandanes v cerkvi bolnice v Šent-Vidu na Koroškem.

73. Valentin in Tomaž Žehel pl. Oberburg,²⁾

Rodna stolica plemenitnikov Žehlov je zidana hiša pri Svetem Martinu blizu Rečice na Štajerskem; še dandanes se pravi ondi »pri Žehlu«. Valentin Žehel je bil okoli l. 1542.—1544. cesarski provijantni oskrbnik in meščan v Kamniku na Kranjskem.

Neki član te rodbine se je bojeval pod poveljništvom Jurja Lenkoviča l. 1559. pri Petrinji; ondukaj je bil obstreljen in je vsled zastrupljenja krvi umrl v Sisku (gl. Valvasorja).

Tomaž Žehel pl. Oberburg je bil okoli l. 1620. cesarski dvorni svetnik. Le-ta je bil brez potomcev; zato je posinovil sina svojih sester Helene in Marije, Jurja in Blaža, da podedujeta plemstvo, grb in imetje (40.000 gld.), katero si je bil pridobil Tomaž kot vojak z naporno službo na kopnem in na morju. Posinovljenec Blaž Žehel je bil l. 1625. tudi lastnik gradu Mooskirchen.

74. Juri Snedec,

samouk, stavbinski mojster, je okoli l. 1845. na Spodnjem Štajerskem sezidal mnogo cerkev in stolpov.

75. Boštjan Jovada,³⁾

slikar v Radgoni, je naslikal l. 1623. oltar svetega Janeza v cerkvi Svete trojice v Slovenskih goricah.

76. Juri Jovada,³⁾

sin Boštjanov, takisto slikar v Radgoni. Leta 1660. so ga poklicali v Gradec, kjer je slikal dekoracije za slavnostni sprejem cesarja Leopolda I. Narisal je tudi sliko za knjigo: Tractatus theologicus, ki jo je spisal dr. Georg Püttner l. 1666.

77. Janez Cimbol,³⁾

slikar v Celju, je olepšal l. 1795. cerkev v Novi cerkvi s freskami, katerih snov je zajeta iz starega zakona.

¹⁾ Hermann H. Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärnthen in Vereinigung mit den österreichischen Fürstenthümern. Heft IV. p. 515.

²⁾ Orožen. Das Dekanat Oberburg. Marburg 1877. Oberburger Archiv.

³⁾ Wastler. Steirisches Künstler-Lexicon.

Trnje in lavor.

Odlomki iz umetnikovega dnevnika. Priredil Alojzij Nigrin.

In sedaj leži za menoj — pokopano, pozabljeno in minolo — življenje moje!

Le senca, le razvaline tega življenja so še preostale, in to sem jaz — sedaj. —

Za vedno je utonilo v neizmerni ocean preteklosti to burno, kratko življenje — življenje polno slave, polno laskanja, nastlano in okičeno s cveticami in lavorjem — a ob enem življenje polno trpljenja, polno bodočega trnja. —

Res — postaral sem se . . .

V čutečem, vročem srcu so mi utihnile strasti. Dal sem slovo marsikateremu vzoru, pokopal nekatero nado, pozabil marsikatero namero, položil v grob sto in sto vročih, neizpolnjenih želja.

Naravno! — Postaral sem se. — Pozabil sem. — Umiril sem se . . .

Lepi, a tudi viharji so bili dnevi življenja mojega!

Valovi življenja so včasih lahno, tajno šepetali krog mene, ljubko me božajoč in mrmrajoč pravljico, staro, krasno, večnolepo pravljico o — ljubezni.

In skoraj bi mislil, da je ta pravljica bila resnica!

A včasih so se tisti valovi razburili, razgnevili in vzburkali ter so besneče, grozeče in hrumeče sikali, udarjali in pljuskali ob mene . . .

A tudi to je za menoj. Tudi to je prešlo, minilo, izginilo! . . .

A kadar obrnem oko nazaj v one dneve, ko sem mladenič kodrastih las prvič stopil boječe in trepetaje na oder, ko zopet preživim v duhu one trenutke, ko sem slavljen pevec stal pred nebrotnim občinstvom, ko se je zazibal po dvorani moj glas, v katerem sem se kopal jaz, s katerim se je napajala in naslajala presenečena, vznescena, razburjena množica, kakor očarana mirno in tiho sedeč na svojih sedežih; ko zrem z duševnim očesom, kako se pripogibljujejo iz lož dame v dragocenih baržunastih in svilnatih oblekah, kako težko, kratko sopejo, kako napol otvarjajo bujne, rdeče ustnice, kako jim polje in sili kri v mlečna, žametasta lica, kako se jim iskre oči; ko zaslišim v tihi svoji sobici — v dušnem polusnu — one vznescene, ihteče, plakajoče, smejoče se, oduševljene in frenetične klice, ki so dreveli po mojih spevih po dvorani nalik orkanu; ko zrem nežno, raznobojno cvetje, dragocene vénce, lavorike, s katerimi so me obsipali — o, tedaj

mi zopet zavre in zapolje po žilah vroča, mladostna kri, in mrtvo srce mi zopet začne utripati, hitro, burno, strastno — koprneče po nečem izgubljenem . . .

In solze mi rose lica!

* * *

Bil sem na vrhuncu slave. —

Kadar sem stopal, zamišljen v svoje arije in uloge, dela velikih umetnikov, sam in počasi po mestnih ulicah, je ljudstvo kar postajalo, se obračalo za mano, stikalo glave ter šepetalo: »Signor Odoardo!... Slavni signor Odoardo!«

Meni pa je to laskalo!

Kako čuden, kako otročji je vendar vsaki umetnik! — »Signor Odoardo bo pel — danes — jutri . . . Signor Odoardo bo pel!«

To je bilo tedaj geslo občinstvu, ki me je obožavalo, častilo kakor poluboga, me obsipalo s slavo, občudovanjem, ljubeznijo in vdanostjo. —

»Signor Odoardo bo pel!«

Te kratke besedice so elektrizovale postopača na ulici, ki je stradal celi dan, da se je mogel zvečer naslajati z mojimi glasovi . . .

»Signor Odoardo poje!«

Te besede so vznemirjale in razburjale skopega, petičnega trgovca, ki je z mrzlično nemirnostjo preračunjal, koliko bode treba za ta večer soprogi in hčerkam, ki bodo z znano žensko trdovratnostjo zahtevale, da se pokažejo v najmodernejših, do pretiranosti elegantnih oblekah v gledališču . . .

»Signor Odoardo poje!«

Ta slova so se željno in z nestrpnostjo pričakovala in z radostjo in navdušenjem sprejela v umetniških krogih in v krogih modrokrvne, arogantno-ponosne, mrzlo-napete aristokracije . . .

»Signor Odoardo poje!«

Ta klic je z radostjo in oduševljenostjo polnil srca mladim, polurazcvetlim dekletom. Teh par besedic je urneje razplalo, razgrela in razpalilo kri po žilah razkošne, življenja site, rafinirane, z vsemi ženskimi nasladami prenasičene dame, ki se v ohlapni, prozorni obleki in v elegantno-neredni poziciji iztegajo po mehkem, baržunastem divanu v duhtečem, z eksotičnimi vonjavami prenapojenem budoarju. —

Jaz pa sem pel.

In ko sem očarjal tisoče in tisoče, ko je napeto, drhteč in diveč se, poslušalo vse moje glasove, od ubogega dninarja do mogočnega kneza, od obubožanega aristokrata pa do obogatelega, oholo bahavega

parvenuja ter si nihče niti prav dihali ni upal; ko se je vse omamljalo in kakor v polusnu zibalo po onih vročih, strastnih, opojnih arijah, ki so kakor burni valovi vrveli in šumeli po razkošni dvorani ter vse premagali in očarali — tedaj sem mislil, da sem srečen!

Oj, kaj je pač sreča človeška! . . .

Večer za večerom mi je oko uhajalo v drugo ložo na desni strani.

V enem kotu je sedel večer za večerom postaren, eleganten gospod z mrkim, strogim obrazom.

Na drugi strani je zrlo izza rdeče, baržunaste zavese, okičene z zlatimi čipki dvoje velikih, črnih, gorečih očesc. Upirala so se vame bodeče, zagonetno, vprašujoč, občudujoč . . .

Jaz pa sem pel — pel, kakor bi hotel s petjem ublažiti plamteči ogenj, strastno žareči, bliskajoči plamen v tistih svetlih očeh . . .

Obraza navadno nisem videl celega; skrivala ga je kolikor mogoče za baržunasto zaveso, ali pa za belo, dragoceno pahljačo. —

Nekoč, ko sem stal v nekem prizoru na drugem koncu odra, sem se hitro in nenadoma obrnil ter pogledal v ložo. In ravno tedaj se je nekoliko nagnila iz lože ter zrla s palečim pogledom proti meni. Ustnice, rdeče kakor makov cvet, je imela nekoliko odprte; izza njih pa so se bleščali majhni, lesketajoči, biserni zobje. Po obrazu ji je bila razlita neka skoraj boleсна rdečica. Bujne, krasne prsi so se ji valovito, burno dvigale, po mramornatem tilniku pa so se ji vili mehki, bogati kodri, lahko spleteni v dve debeli kiti.

V majhni, skoraj prozorni ročici je stiskala rdečo cvetko; zmečkana peresa so ji padala drugo za drugim izmed trepetajočih prstkov . . .

Njen pogled se je srečal z mojim.

Vztrepetal sem ter osupel za trenotek umolknil.

Skrila se je za zaveso.

Jaz pa sem zopet pel . . . In tako dotlej baje še nisem nikdar pel!

»Zadnji nastop signora Odoarda, ki odpotuje za dalje časa v inozemstvo . . .«

Tako so naznanjali veliki, rdeči in rumeni lepaki.

Ljudstvo je postajalo v gručah pred naznanili, jih bralo, stresalo glave ter govorilo:

»Signor Odoardo odpotuje . . . Škoda! . . . Za dalje časa! — Ah, kako dolgo ga pač ne bomo slišali! . . . Škoda!« —

Nastopil sem torej zadnjikrat pred odhodom.

V širnem gledališču se je vse trlo ljudstva. Vroči vzduh se je mešal z raznimi dišavami in mazili, parfumi in esencami, ki so duhte iz obleke, iz las, z obrazov moške in ženske gospode. — Tak težak,

nasičen, zaduhel in zagaten zrak mi ni nikdar prijäl, a tisti večer me je navdajal z nekim neizrečeno tesnobnim čuvstvom, z neko morečo bojznijo . . .

Ta večer je vse tekmovalo, kako bi me najsijajnejše počastili, kako bi mi izkazali ljubezen, vdanost in občudovanje.

Meni pa je bilo nekam težko v tem vrišču, med tem šumnim vpitjem.

Pred par tedni smo bili dobili novo primadono, mlado, krasno Poljakinjo — Feodoro Srezniewsko.

Bila je še skoraj napol otrok. Vse jo je obožavalo, vse se ji klanjalo, vse plazilo okolo nje in poklekalo pred njo.

Jaz pa se nisem menil ni za primadono, ni za druge ljudi! — Po drugem činu, ki je tvoril najbolj efektivno in najsijajnejšo točko cele opere, ni bilo ploskanju in dobroklicem ni konca, ni kraja; zopet in zopet sem moral s Feodoro na oder.

Pevkinja je plavala v veselju, radosti in razkošju ter mi krepko — morda nevede — stiskala roko.

Modre, mokre, poluotročje in nedolžne, polustrastne in hrepeneče oči je včasih vprašujoč uprla vame. In slednjič sta se ji ukradli iz njih dve svetli, biserni solzi ter ji polagoma polzeli po mehkiem, žametastem, razgretim licu . . .

Oh, kako slab je vendar človek, kak otrok je! —

Jaz, ki dotlej nisem čutil ničesar za to malo, komaj polurazcvetlo Poljakinjo, sem ji ovil — razgret od strastne vike med občinstvom in od burnega priznavanja, opojen od slave in čaščenja, omamljen od težkega, opojnega zraka — roko okrog njenega drobnega, stasitega pasu, ji poljubil solze raz vroče lice ter ji pritisnil na rdeče, majhne, trepetajoče ustnice vroč, dolg — dolg poljub!

V tistem trenutku pa se je odgrnila — po naključju ka-li — še enkrat zavesa.

Med občinstvom je nastal velikanski šum in vpitje; ploskali so, da je trepetal oder. —

Izpustil sem Feodoro ter se mehanično ozrl v ložo na desni strani.

S celim zgornjim telesom se je nagibala ona iz nje — bleda, prepadla, z osinjelimi ustnicami in žgočim pogledom. Otvorila je malce usta — morda je tudi vzkriknila — potem pa se je zgrudila v ložo . . .

Opotekel sem se med kulise . . .

Po predstavi mi je naznanil impresario, da je po drugem činu omedlela v loži markiza Olanija nečakinja, komtesa Silvija.

(Dalje prihodnjič.)

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Florenciji, dne 26. aprila 1894.

Ob brezbržnem pohajkovanju po slikoviti okolici florentinski in resnem proučevanju klasičnih umetnin, ki se nahajajo po mestu, mi bliskoma potekajo blaženi dnevi tu v prekrasni stolici toskanski. Zjutraj se izprehajam po mestnih šetališčih ob Arnu, Lungarno imenovanih, ki se raztezajo po obeh obrežjih te reke; po dnevi obiskujem razne cerkve in profanske palače, v katerih so na ogled izpostavljeni svetovnoznani proizvodi nesmrtnih umetnikov; proti večeru pa krenem zopet iz mesta venkaj na takozvani 'Viale dei Colli', t. j. po hribu okrog mesta napeljano cesto, ki je menda najlepša promenada cele Italije. Ta z drevoredi in sicer s platanami, jagnjedi in lavorjem obsajena cesta je 5760 m dolga in 18 m široka, z nje se razgrinjajo predivni razgledi na mesto Florencijo in nje okolico.

Za prijetno izpremembo sem že po večkrat posetil: pokopališče S. Miniato in Piazzale Michelangelo, prej navedeno Viale dei Colli in cerkev S. Salvatore del Monte, palazzo Bargello (zdaj Museo Nazionale) in Fiesole; potem palazzo Vecchio, palazzo Pitti, palazzo Strozzi ter galerijo degli Uffizzi in akademijo di belle arti, da ne govorim o stolni cerkvi in drugih hišah božjih, katere sem takisto že nekaterekrat obhodil.

Kakor sem že rekel: ti dnevi so mi potekli, kakor bi bil z očesom trenil, in v treh dneh moram odriniti v mesto, ki je poglaviti moj smoter: v Rim. V naglici Ti torej obrišem nekatere najznamenitejše točke svojega ondukajšnjega proučevanja:

Accademia di belle arti, o kateri sem mislil, da mora imeti tu v Florenciji, v toli umetniškem mestu, prekrasno palačo, je napravila na-me po svoji vnanjosti neugoden vtisk; majhno, neznatno poslopje je namreč, sicer ne tako neznatno, kakor tisto v Bolonji. Notranji nje prostori, dasi premajhni za toliko množino slovečih umotvorov, pa so mi bolj ugajali.

V pritličju, na drugem dvorišču in to v posebni sobi, v katero prihaja svetloba od zgoraj skozi stekleno kupolo, stoji svetovnoznani Michelangelov David. Ta kip, katerega je nedosežni umetnik ustvaril v prvih letih svojega mojstrstva, je izmed najbolj dovršenih del Mi-

changelovih; z njim se je pregenjalni mož hkrati proslavil pri vseh svojih sodobnikih. Vasari, znani pisec umetniške zgodovine italijanske, pravi, da je Michel Angelo s tem svojim Davidom prekosil vse doslej poznane stare, grške in rimske kipe. Michelangelov David nam predstavlja tega mladoletnega junaka svetopisemskega v tistem trenutku, ko je baš pripravljen, da bi zalučil kamen v velikana Golijata. Smelo in mirno pokoncu stoječ, drži v povzdignjeni levici znano svojo lučalnico, a v desnici, ob životu mu navzdol iztegnjeni, drži pripravljen kamenček. Da, prijatelj, to je v resnici mojstrski umotvor! Rečem Ti, da se ga nisem mogel do sita nagledati; trikrat sem se vrnil, predno sem ostavil ta orjaški kip!

V navedeni sobani je bogata zbirka raznovrstnih skic, študij, načrtov kakor tudi sadrenih posnetkov Michelangelovih podob; jako so zanimive in poučljive, ker se na njih vidi, kako se je nesmrtni umetnik lotil tega ali onega dela, kako ga je s početka zasnoval, in kaj mu je vse na misel prišlo ob razvijanju in izvrševanju svojih umotvorov. Zlasti klasična je njegova anatomija, v kateri je bil izreden veščak, da mu ga ni z lepa vrstnika; to se razodeva zlasti na nekaterih njegovih skupinah v palazzo Vecchio. Sploh je tukaj v Florenciji, naj pridem kamorkoli, povsod mnogo Michelangelovih del, in to ne morda le njegovih učencev in kiparjev njegove šole, temveč vprav proizvodov njega samega, bodisi dovršenih, ali pa šele pričetih in napol izgotovljenih.

V ostalih prostorih te florentinske akademije lepih umetnosti je mnogo krasnih umetniških proizvodov: kipov, ploskvorezov in lesenih rezbin, a še več je oljnatih slik na platno. Tu se lahko poučiš o početku in razvoju italijanskega slikarstva od XIV. do XVI. veka. Jako zanimivo je primerjanje beneških mojstrov-slikarjev s to skanskimi, s katerimi so beneški kaj uspešno tekmovali, zlasti z živahno tehniko v barvah. Glede kiparstva in plastičnih vzvišenin iz gotiške dobe opaziš tu poseben, od naše gotike povsem različen slog, in takisto so dotična dela nekako drugače pobarvana nego-li pri nas.

Takoj ob vhodu je četvero nizkih ploskvorezov (bas-reliefov) od žgane gline (terracotta), katere je izdelal Lucca della Robbia, potem je ondu več doprsnih kipov od sadre in sicer portretov slavnih slikarjev.

V »dvorani velikih slik« so razvrščene slike slovečih florentinskih mojstrov, med njimi n. pr. so: Cimabue, Buffalmacco, Giotto, Gaddi, Don Lorenzo di Firenze, Nicola di Pietro Gerini, Gentile da Fabriano,

Fra Giovanni Angelico da Fiesole, Massaccio, Filippo Lippi, Verrocchio, Botticelli, Ghirlandajo, Perugino, Andrea del Sarto i. t. d.

V »dvorani starinskih slik«, je šestdeset slik toskanske šole iz XIV. in XV. stoletja, med katerimi se odlikujejo: prej imenovani Botticelli, Francia in zopet Ghirlandajo ter Fra Giovanni Angelico.

V »dvorani malih slik« pa je okolo sedemdeset slik, in to mojstrskih del iz XIV. do XVII. veka, večinoma od prej navedenih florentinskih slikarjev.

Opisati podrobno vse te posamične slike pač ni možno, niti ni to moj namen; ako te pa pot kdaj privede semkaj na obrežje mnogoopovanega Arna, tedaj si jih oglej na svoje oči! Opozorim pa naj Te še na najnovejše slike v prvem nadstropju; le-te prikazujejo boje z Avstrijci in z drugimi sovražniki, seveda zgolj take, da v njih zmagojujejo hrabri Piemontezi; saj je platno tudi potrpežljivo kakor papir.

Meni neslikarju je ugajala izmed vseh ondu zbranih slik posebno tista, ki predstavlja smrt mojstra italijanskih slikarjev, Rafaela Sancija. To Ti je toli ganljiv prizor, da Ti pretrese srce ob tragični usodi umetnika po božji milosti, ki je umrl »v cvetu života« in na vrhuncu svojega delovanja. Bridka žalost radi nenadomestne izgube genijalnega ljubljenca božjega je utelešena v podobi njegove neveste, ki kleči vsa objokana ob postelji, a njo tolaži papež, sedeč ob zglavju.

Izmed klasičnih umetniških zbirk v akademiji sem se zopet peljal iz mesta in sicer z električnim tramvajem na prijazni holmec Fiesole. Tu je bilo starodavno etruško mesto, katerega mogočno obzidje še dandanes odkopujejo. Tam gori je cerkev sv. Dominika, ob njej pa samostan, v katerem je živel in deloval zgoraj omenjeni slikar Fra Giovanni Angelico. Njegove nabožne podobe se odlikujejo po neki vprav rajski milobi.

Od tu gori se odpira čudovit, nepopisen razgled na Florencijo in slikovito nje okolico. Iznad prostranega mestnega obsežja se ponosito dvigajo kupola in zvonik stolne cerkve, palazzo Pitti in cerkev S. Croce. Tudi židovska sinagoga z mavrsko svojo kupolo se mogočno spenja, kakor bi hotela tekmovati s klasičnimi stavbami krščanskimi.

Ko sem se bil vrnil v mesto, razvedren in okrepcan na duši in telesu, sem šel v svetovnoznano galerijo degli uffizzi.

Tu sem zlasti občudoval in primerjal misli, nazore in domišljivost narodov, kako se namreč po njih razlikujejo posamične šole, katerih mnogovrstnosti se ne moremo načuditi. Tu imaš posebno florentinsko šolo, potem občo toskansko šolo, tam zopet beneško, dalje rimsko,

francosko, nemško in nizozemsko ter holandsko šolo. To vse me je izredno zanimalo, veselilo ter navduševalo; a pri vsem tem me je bolelo srce, ko sem se z Jenkom spomnil naše slovenske domovine, »vsemu svetu nepoznane, od nikogar spoštovane«. Kdo bi me mogel bolje vzradostiti, nego-li oni, ki bi mi tukaj, v zboru kulturnih narodov, pokazal vsaj kakšen sled slovanske umetnosti . . . Nikakor ne verjamem, da je naša revščina glavni in edini zadržek razvoju lepih umetnosti v Slovencih! Saj tudi tukaj nisem našel zlatih hribov in srebrnih dolin! Ali ti ljudje so bili marljivi in neumorno delavni ter so pospeševali z vsemi silami svoj napredek! In česar niso mogli izvršiti sami, so si pridobili od sosedov: od Francozov in Nemcev i. t. d. A sedaj hodijo k njim občudovat in proučevat vsi narodi. Toda pustiva pretožno premišljevanje naše umetniške bede ter se ozriva raje po tej prebogati galeriji.

Najprej vstopiva v dolnji hodnik, ki veže palazzo Vecchio z loggio dei Lanzi. Tu je množina plastičnih kipov, skupin in vzvišenin starih Grkov in Rimljanov, a ne morda od sadre, kakor navadno v naših zbirkah, temveč od pristnega mramorja; večinoma so izvorni proizvodi, in le malokatera kopija je med njimi. Tukaj se prikazuje malone vsa mitologija v podobah, poleg teh pa je mnogo dekorativnih del, vse lepo in pregledno urejeno, da ogledovalec takoj zapazi, kako so Grki večinoma le prirodo predstavljali ter svoje podobe posnemali po živih vzorcih, a Rimljani, ki so se tudi te umetnosti poprijeli, so pričeli sčasoma proizvajati bolj dekorativna dela. — Tu je vse polno kopistov; nekateri proučujejo plastiko, drugi posnemajo slike; in za ta posel je v tem hodniku jako ugodna svetloba.

Za tem koridorom sem si ogledal v naglici vse sobane samo toliko, da sem dobil vsaj pregled o njih številu in vsebini. Nad posamičnimi vrati so napisi: Scuola Toscana, Fiorentina, Veneta, Ferrarese, Olandese, Fiaminga, Tedesca, Francese i. t. d. Opazil sem takoj na prvi pogled velikanski razložek v tehniki in koloritu poedinih narodov. A ne samo po narodnostih, temveč tudi po časih in dobah se razlikujejo razne umetniške šole; to se vidi tudi na risanju, skicah in študijah, ki so jih napravili zastopniki raznih narodov, in katerih je ogromna množina po raznih dvoranh.

Slike in nekatere lesene rezbine, ki se morejo prištevati najstarejšim proizvodom te stroke, so iz XII. veka; a niso zgolj laški, temveč tudi nemški izdelki. In jako vidni so razložki v proizvajanju istovrstnih umetnin, pojavljajoči se od stoletja do stoletja, a napredek se kaže pri njih do nastopa gotiške dobe.

Ko sem nekoliko bolj pozorno opazoval posamične slike na platno po raznih sobanah, sem se uveril, da so se beneški slikarji tudi tukaj izkazali mojstre, posebno v tehniki z barvami in pa po nekem posebnem načinu slikarskega senčanja; ustvarjali so nekako povsem drugačne sence, in barve so kar nametavali na platno, a to se iz dalje kaj lepo poda. Tudi florentinska šola je izumila neko posebno tehniko, a najbolj zanimive so nje gotiške slike na les; le-te so proizvedene v nekakšnem modrem tonu, ki se prav prilega zlasti zlatemu ozadju in okviru. V tem so bili Florentinci pravi mojstri!

Dalje se vidijo tu slike vseh zgoraj omenjenih narodov, predstavljajoče zgodovinske prizore, potem cerkvene podobe, portreti, živali, genske in pokrajinske slike i. t. d. Tudi tu mrgoli na vseh koncih in krajih vsakovrstnih kopistov, ki ponaslikujejo stare, nesmrtno podobe in slike veleslavnih mojstrov.

Potem sem stopal po stopnicah v gorenji koridor, ki vede čez most (Ponte Vecchio) in skozi več hiš nazaj v palazzo Pitti. Po tem dolgem hodniku je na obeh straneh polno slik, največ doprsnih portretov in tudi celih podob iz viteške dobe in mnogo višjih duhovnikov, in tudi mnogo bakrorezov. Tukaj sem bil malodane sam; kajti hodnik je slabo razsvetljen, da ni moči niti proučevati razpostavljenih umetnin, kamo-li jih ponaslikovati.

A glej! Zableščala mi je nasproti jasnejša svetloba v palazzo Pitti, katerega slava je razširjena po vsem izobraženem svetu.

O tej svetovnoznanu palači in o nje umetniških zbirkah pa Ti sporočim prihodnjič.

A. Progar.

Njena pisma.

Oj listi, drobni listi,
Poslednjikrat nocoj,
Poslednjikrat vas gleda
Otožni pogled moj.

Nje bela vas ročica
Pisala je nekdam,
In spet v ročice njene
Polagam vas nazaj.

Pač mnogo noč otožno
Sladili ste mi vi —
Pa, da bi kdaj bil srečen,
Saj tega treba ni.

Zatorej z Bogom, listi,
Pozdravite mi njo —
Oh, saj ljubezni zveste
Ne vzamete s sabó.

Trošan.

Slike in sličice iz življenja.

Spisuje Márica.

III.

Amor pei poveri è delitto.

Ada Negri.

trma pot, viseča na levi in desni strani; pogosti nalivi so si bili napravili ob zidu komaj za ped širok jarček, po katerem se je deževnica otekala.

Tam ob ovinku pred borno hišico so si bile izkopale ženske, ki so prebivale v tisti hišici, majhen tolmun, v katerem so lovile deževnico. Iznad nizkega zida pred hišo je bil zrastel bohoten bezeg ter je širil nad tolmunom goste veje in bujno, močno dišeče cvetje, da je bil videti nad njim razprostrt liki dežnik.

Deževati je bilo nehalo, vendar je veter še vedno stresal deževne kapljice z drevja.

»Vrag te tresi, bezgovina!« je sama s sabo mrmrala sključena perica ter si popravljala ruto na glavi, da bi se varovala debelih kapelj.

Gladek, nagnjen kamen je segal pred njo v vodo, a perica je klečala na drugem takem kamenu, da si ni močila kolen.

Mlada je bila še, toda izdelana, izmučena, zagorelega lica, vsa pegasta. Bose velike noge so ji molele izpod mokrega modrega krila; rokave je imela privihane čez komolce, in hitela je prati v ne posebno čisti vodi tržaško perilo. Kadar je iztegnila roke, so ji zlezli rokavi čez komolce in ji nagajali; jezno si jih je zavihala zopet nad lakti, in kolikor je bilo golih rok videti nad komolci, je bilo snežno belo in polno ter je silno kontrastovalo s spodnjim delom, ki je bil zagorel kakor obraz, da je bilo videti, kakor bi imela natak njene dolge, temnorjave rokavice.

Jezno je prala in se ni malo ni ozirala po delavcih, ki so hodili mimo nje. Vedela je, da se skoro ulije dež iz temnega, težkega oblaka, ki je visel nad njo, in zato je hitela.

»Na, tu sem ti prinesel nov perilnik.«¹⁾

Urno je privzdignila glavo, ko je slišala dobro znani glas. Z mokro roko si je pomaknila ruto na glavi bolj nazaj, da se je pokazalo lepo, belo čelo in nekaj bujnih, kakor oglje črnih las.

¹⁾ Kamen, na katerem se pere.

»Nisi še oprala?« jo je vprašal došli mladenič, ki je bil v delavski obleki, močan in tako zagorel kakor ona.

»Nisem ne; prišla sem komaj ob treh domov. Bila sem v mestu od desetih do treh. In ti nisi delal?«

»Kako naj delam, saj je vedno dež; ta teden še nisem zaslužil božjega. Kod si pa ti hodila po mestu?«

Rekši se je prijel z eno roko bezgove veje in gledal na njo. Ona pa je sedla na perilnik, oklenila z rokami desno koleno, ga gledala ter govorila:

»Kod sem hodila? Tista vražja gospoda se je danes menda prav vsa zmenila, da me bo imela za norca. Najprej sem šla k židinj, ki mi je že štiri tedne dolžna. Upala sem, da dobim danes gotovo vse skupaj, pa vrag se ti zna tako sladko in fino obračati, da te kar omami: »O uboga moja perica« — je oponašala skozi nos židinjino govorico — »to je že četrti teden, da sem ti na dolgu ka-li? Čakaj, pojdem takoj k možu po denar!« — Dolgo je ni bilo iz sobe, dasi je bil račun že prej narejen.

»Imaš-li toliko, da mi daš iz petaka, ljuba moja perica?« — Kaj misliš, da ni znala, da nisem imela? — »Dam ti prav gotovo danes teden, veš, uboga moja Marika!« —

Šla sem drugam, a tam gospa še ni bila vstala, ker je bila sinoči v gledališču; pustila sem perilo in odšla.

Smola, sem si mislila, danes pojde vse slabo. In kakor navadno me je odposlala tudi ta, ki stanuje pri mestnem vrtu, daši mi je bila ukazala, naj pridem ob dvanajstih. Rekla je, da ima vizite, in da naj pridem popoldne.

Dobro, sem si mislila, sedaj pa nesem še tisti pri kolodvoru; a tudi ta me je odslovlila, rekoč, da ima baš učiteljico za klavir, in da ne more šteti perila; naj pa čakam, ali pa naj se vrnem. Kaj sem hotela? Čakala sem celo uro, da sem dobila vsaj tisto krono. A ko sem se vrnila do one, ki je imela vizite, je seštela sicer perilo, a plačala mi ni, ker ni imela drobiža. Ali ni, da bi človek preklel vso to gospodo? Reveži se trudimo in delamo ves teden za tistih par krajcarjev, letamo ko živina od hiše do hiše, a odslove nas povsod, kakor da mi ne bi imeli družega opravila, nego da čakamo njih milosti.«

»Jaz pa sem se nadejal, da dobim dela v tistem novem poslopju, pa bilo je deset kamenosekov za enega. Tam bi bil zaslužek, gotov ob vsakem vremenu; tu gori v kamenolomu je pa trinajst mesecev na leto slabo vreme.«

»Da le zaslužiš, kar je treba za cerkev in za tiste papirje ter za svojo obleko; jaz sem si je že nekaj naredila, in za svatovski obed poskrbim tudi jaz.«

»O, toliko že še dobim na posodo pri kumu Andreju; torej bodo drugo nedeljo že okličiči.«

»In stanovanje? Pri nas ga ni in pri vas tudi ne. Tam pri Mlaču bi bila kuhinja in soba za štiri in pol goldinarja na mesec.«

»Pojdem pogledat, pridem še nocoj k tebi; saj bodeš pokonci.«

»Le pridi.«

Odšel je s trdimi, glasnimi koraki. V tem se je pa tudi usul gost dež, a ona je dalje prala in prala in mislila morda zopet in zopet na vse nezgode tistega dne; morda si je pa tudi slikala lepo zakonsko življenje tam doli v temni kuhinji in tesni sobi. Gotovo pa niso mučile ni nje, ni njega pomisleki, ki so izraženi v teh-le vrsticah:

»Gnezdo ti in tvoja starka
Za nov zarod znašata
Brez skrbi in brez preudarka!
Kaj potem? ne vprašata.«

»Kaj bo pač iz te zalege,
Ne pomislita nikdar;
Te težave, te zadrege
Vse to vama nič ni mar!«

L I S T E K.

Lirske in epske poezije. Napisal A. Aškerc. Str. 196. Cena nezvezani knjigi 1 gld. 30 kr., po pošti 1 gld. 35 kr., elegantno vezani 2 gld., po pošti 2 gld. 10 kr.

Omejujoč se to pot na to kratko naznanilce in pridržujoč si za poznejši čas obširnejšo oceno ali bolje študijo — kajti slovenski svet je že izrekel jasno sodbo o teh poezijah, ki so skoro vse izšle v teku zadnjih let v našem listu — za sedaj ne moremo in ne maramo nič drugega storiti, nego dati vsaj nekoliko primerneга izrazila velikemu veselju, ki nas je navdalo o tem krasnem daru dičnega pesnika. Naša radost je tem večja, ker nas je pesnik s tem svojim darilom menda vse popolnoma presenetil. Sedaj je nam in našim bralcem šele jasno, zakaj je njegova muza, žal, za nekaj časa utihnila; kajti dasi so bile »Lirske in epske poezije« iz večine (izimši par doslej še nikjer natisnutjenih) že preje objavljene, vendar niso to goli ponatiski, nego pesnik je rabil pri njih urejevanju in prepisovanju po

lastni izjavi — naj nam oprostí to indiskretnost — razno orodje neusmiljeno: sedaj sekíro, sedaj žago, pílo, »lim«, líkalnik itd. — Částilci pesnikóvi so gotóvo z námi vred úverjeni, da ní bilo níč potreba neusmiljene rabe tístih ínstrumentov; toda pesnik sám se je odločil za-njo in gotóvo ne poezíjam v škodo.

Z »lírskimi in épskimi poezíjami« se je zópet za pravi bíser pomnožil tísti krásni níz, kí se je pričel s Prešérnovimi poezíjami, in kí tvóri v nášem slovstvu klásično dóbo. Kdor to pomísli, razúme nášo radost in vzhíčenost, katere sí ne pustímo kalíti níti po govóricah, kí so ob enem žalostne in sramotne. »Fama« namreč pripóveduje, da neki slovenski list níti plačanega inserata o Aškerčevih poezíjah ní hotel sprejeti, češ, da bí se morál preje o vsebíni knjíge prepričati, predno jo inserira. Nádejámo se, da mnogobrójni částilci pesnikóvi ne bódo posnemáli tega brumnega zgléda tenkovestne hudomušnosti, temveč hlástno sežejo po »lírskih in épskih poezíjah« ter s tem dájo edíno právo zadóstilo žaljenemu pesniku. Nádejámo se pa túdi, da dotíčni list vsaj za trideset let ópuští náčelno prezíránje Aškerčevih poezíj ter jíj prívoščí vsaj tako úgodno óceno, kakor jo je Jenkovim (dne 21. in 22. m. m.) po enako dolgem razdóbjú (1865 — 1896!)

O vnanjí oblíki ní, da bí govóрили; óna dokazuje, da ní treba v Lípsko pošíljati, da se pribávi nášim pesníkom díčna in líčna, četúdi ne elzevírska vnanjščina. Da g. Aškerc ne prípuští, da bí se naslájali z njegóvimi poezíjami ob míkroskopskem tisku na stroške svoje bístrovídnosti, to smó že tako vedéli, ker poznámo pesníkov vkus in sódbó o nóvošégnih »gígrlskih« izdájah. Tisk je jáko právilén, kar je čístó narávno, kí je vestní pesnik sám oskrbováł korektúro; rázen ónih »póprrávkov«, kí so zábeležéni ob koncu knjíge, in nekaterih neznátnih ínterpunkcíjskih pomót stá menda preostála še sámó dvá pogréška, ná katera nás je pá ópózoríl že sám pesnik: Ná stráni 162. se mórá sevéda čítáti v 2. kíticsi v 1. vrstíci (od zgoráj) ob Tiberí (náš ob Tíberó). Ná str. 192 pá náj se číta v 2. kíticsi v 4. vrstíci (od zgoráj) mz (náš. mz).

Železníčarjí in sócíjalná demokracíja. Spísál dr. V. Ellenbogen. Prósto poslóveníl L n. Cena 12 kr. Dunáj 1896. Záložba »Delávca«. Str. 40. — Tá brošúrica náš je po neljubem slúčajú prepóznó dóšla, da bí jo bíli mógli že v prejšnjí števílki náznáníti po náčelu, po katerém vsáko knjígo in knjížíco, kí se náš dópóšlje, vsáj ná krátkó príjavímo.

V sódbó o vsebíni knjíge se tako ne spúščámo. Prvíč je náše trdno prepričánje, kí smó je že túdi v tem listu rázložíli, in kí náš ga doslej še níhče ní ízpodbíl, da je náš edíno právi sócíjalízem, dokler smó še vedno »ínferíorni«, ná svojem ózemljú »držávljáni drúge vrste« — stremljenje po strojí in popolní ízvršítví národne rávnoprávnosti; že to bí zadóstoválo, da bí bíli vsí náši slóji, túdi nájnížjí, kolíkor toliko saturírani zá nedóglédén čas.

Drúgíč pá se zátegádelj nóčemo bávítí z náuki in teoríjami, kí nímajó níč poslá z léposlovním listóm, ker sí íz úmevnih vzrókov ne marámo náklónítí óčitánja, dá smó — sócíjalístíčni. Tá pomíslek se bóde zdél komu sméšen, pá je útemeljen; neki slovenskí polítíčni list (v šteév. z dne 28. m. m.) je Zvonóvega úredníka narávno stóžíl kóketóvanjá s — sócíjalístí, in sícer zátegádelj, ker sí je nákopál ná glávo príznánje delávskéga lista, kí je hvaležno ópomníl, da je letošnjí »Zvon« sprejel dvé povéstí, písáni v dúhu,

delavskim krogom simpatičnem. — Seveda nam že značaj našega lista brani, da bi količkaj polemizovali z rečenim listom; to pa si vendar usojamo povedati brez bojzani, da nas tistih simpatij za bedni delavski stan, ki so se — o groza — baje pojavile v obeh povestih, prav nič ni sram. Pač pa smatramo privzemanje malomeščanskih in delavskih slojev v naše pripovedno slovstvo za bistveno razširitev našega duševnega obzorja; s tem se je pomnožilo preskopo število tistih domačih tipov, s katerimi so se zadovoljevali od Jurčiča počenši vsi naši pripovedniki vse do najnovejšega časa. Po pravici uvažujoč, da Slovenci nimamo skoro nič narodnega meščanstva, in da so po mestih celo najnižji stanovi kolikor toliko raznena-rodeli, se je omejil Jurčič — hoteč pokazati nam in drugim Slovanom pristni slovenski narod — skoro popolnoma na kmetiške značaje in samo kot romantični nakit si je privoščil po vzoru Scottovem v vsaki povesti po kakega originalnega berača, cigana itd. Za Jurčičem pa so krenili vsi najboljši pripovedniki, in tako so smeli na naše pripovedno prizorišče pač romantični postopači, zblaznele Mine in Rožmarinke, nikakor pa ne »purgarji«, še manj pa seveda delavci. Da smo sprejeli v »Zvon« povesti, v katerih nastopajo celo tvorniški helotje in — fi donc — cigararice, ki niti najhujšemu našemu literarnemu tobakarju Andrejčkovemu Jožetu še niso bile »salonfähig« — to je seveda predrznost, mi pa prijatelji — socialistov!

Šolskih letnih poročil nam doslej ni več došlo nego troje, in da odkrito govorimo, prav nič nam ni žal, da nam jih ni več, ker smo se iz naznanil po drugih časnikih uverili, da so tudi letos vsi srednješolski zavodi po slovenskih zemljah izdali nemška poročila: zopet zanesljivo, dasi silno žalostno merilo za naš napredek na polju šolske politike in prosvete, ki pa je podlaga vsemu narodnemu prospedu. — Torej še vedno edina mala gimnazija ljubljanska izdaje slovenska izvestja, in še dandanes se nam dobro zdi, da smo ravno mi s »Šolskimi bilancijami« takoj iz početka ožigosali, kakor se je spodobilo, krivični poskus, vtihotapiti in vsiliti slovenskim roditeljem in dijakom slovenske gimnazije — nemška poročila. Tu se zopet vidi, kako si moramo mi vsako mrvico pravice posebej priboriti; kajti po ravno navedeni precedenciji bi bil vsakdo pričakoval vsaj za celjsko nižjo gimnazijo slovensko izvestje. Najbolj kukavno ulogo igrajo pri tem gimnazije v Ljubljani, Kranju in Novem mestu, v mestih, ki so v jedru slovenskih zemelj, a izdajejo nemška poročila prav tako, kakor pruske gimnazije tam gori v Kielu ali pa Greifswaldu. Pri takih razmerah je menda razumevno, da nas prav nič ne mika, da bi opozarjali naše čitateljstvo na razprave, morda sicer zanimive, nahajajoče se v naših germanskih izvestjih.¹⁾ Sicer pa, ko bi tudi hoteli, ne bi mogli ustreči glede vseh izvestij; Kranjskega n. pr. navzlic vsej radovednosti in pazljivosti nismo mogli nikjer iztakniti; skriva se menda kakor Adam po grehu.

Naše vplivne krogeve pa si vnovič drznemo opozoriti na našo srednješolsko bedo, ki vsako leto najde najzgovornejše izrazilo baš v nemških

¹⁾ N. pr. na razpravo: »Zur Geschichte des Laibacher Gymnasiums, von Dr. Joh. Matthäus Klimesch« v »Jahresbericht« višje gimnazije ljubljanske, ki nadaljuje znanega ravnatelja Nečáška poročila z l. 1859, 1860, in 1861, ter razpravlja zgodovino ljubljanske gimnazije v letih 1792.—1808. Tu se je zopet pokazalo, kako znamo mirno čakati, da pride tujec ter nam napiše zgodovino domačih zavodov.

poročilih, in pa na vse tiste argumente, ki smo jih svoj čas zbrali v „Šolskih bilancijah“. Na tem mestu naj še enkrat to poudarimo, da po zakonu so namenjena šolska poročila občinstvu, ne pa višjim šolskim oblastim, katerim mora itak vsaki šolski ravnatelj vsako leto poslati posebno »glavno poročilo«.

Zgoraj omenjena šolska poročila, ki so nam bila doslej poslana, so tale:

Letno poročilo o zasebnih šolskih zavodih s pravico javnosti družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu za šolsko leto 1895—96. Založila „družba sv. Cirila in Metoda“. V Trstu. Tiskarna Dolenc. 1896. Str. 10.

Letno poročilo I. mestne petrazredne deške ljudske šole in obrtne pripravljalne šole v Ljubljani. Izdalo šolsko vodstvo na konci šolskega leta 1895/96. Založila I. mestna petrazredna deška ljudska šola v Ljubljani. Tisek R. Miličeve tiskarne. Str. 25.

Izvestje c. kr. državne nižje gimnazije v Ljubljani o šolskih letih 1894/95. in 1895/96. Na svetlo dal c. kr. ravnatelj Fran Wiesthaler. Vsebinska: 1.) Konstantin Veliki kot kristijan. Spisal prof. Jos. Jenko. 2.) Šolska poročila. Sestavil ravnatelj. V Ljubljani 1896. Založila c. kr. državna nižja gimnazija. Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 87. — Verujemo, da je prof. Jenka razprava, ki je opremljena z natančnimi navedki porabljenih virov, silno korektna in učena; glede jezika pa bi ji lahko kaj prigovarjali.

Knjižnice za mladino snopič 17.—18. (izdan dne 30. junija t. l. Cena 50 kr.) ima tale obseg: Tatarji na Moravskem ali Bog ne zapusti svojih služabnikov. Češki spisal Jos. Ehrenberger. Poslovenil S. G. ml. (str. 112) in pa: Gozdne cvetke. Štiri povesti in tri krajše razprave. Spisal Tone iz Gošče (Anton Žager), nadučitelj na Gorici (str. 113.—158.). Povesti so: 1. Materin blagoslov. — 2. Varuj se slabih tovarišev. — 3. Rešilni zvonček. — 4. Prizanesljivi kum. — Razpravice pa: 5. Karkoli delaš, delaj tako, kakor bi te kdo gledal. — 6. Pomagaj si sam. — 7. Ne povej vsega, kar veš. — Vzpričo obilih poslov ob sklepu šolskega leta doslej nismo utegnili prečitati tega dvojnatega snopiča; torej več o njem prihodnjič!

Izvestij Muzejskega društva za Kranjsko letnika VI. sešitek drugi je prinesel — poleg druge zanimive vsebine — na str. 49.—61. III. nadaljevanje zanimive razprave dr. Fr. Kosa, na katero smo že zadnjič opozorili naše čitatelje, in ki je naslovljena: »Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino?« — Dr. Kosa razprava je vzpričo svoje zanimivosti in temeljitosti vsekakor vredna, da se posebej ponatisne.

Je li vse prastarina? Zabeležil M. M. Хостникъ. Trst. Tiskom in nakladaj Dolencove tiskarne. 1896. Ponatis iz „Edinosti“. Str. 16. — Ta prof. Hostnika članek je pisan v istem smislu, kakor g. Lamurskega proizvajanje o rabi pomožnika »bom« z dovršniki in o nekaterih drugih prepornih točkah slovenske slovnice. Kakor g. Lamurskij, tako se tudi prof. Hostnik zlasti obrača proti o. Škrabcu.

Tudi našemu uredniku je poklonil nekaj vrstic v predzadnjem odstavku svojega članka, pišoč (str. 15): »Dovršni sedanjik je — *bodočnik*, to je občeslavjanska posebnost, to je posebnost tudi večine slovenskega naroda, ne pa »surrogat«, kakor govori o Stanislav. Ako je dovršni glagol ohranil svoja kačestva na Primorskem in Dolenjskem bolj, nego drugod, to dokazuje to le, da je bilo tam nemškovanja manj; no on živi v svojej pravici tudi v drugih krajih daleč od Gorice in Trsta, kakor to ne tvrdim le jaz, nego i Miklošič in drugi, in kakor je to tvrdil pred par leti tudi oni g. Viktor Bežek, ki zdaj zaščitnike svojega onkratnega učenja prištevá smešnim ljudem. (Kako žalostna metamorfoza učenega filologa!)« -- Ker se nam je po eni strani menda posrečilo dokazati, da naš urednik nikakor ni hotel smešiti g. Lamurskega, po drugi strani je pa o. St. Škrabec na platnicah zadnje številke »Cvetja« že napovedal, da odgovori tudi prof. Hostniku, tedaj si mi to pot prihranimo vsako repliko ter počakamo, kako se dalje razvije zanimivo preporno vprašanje o »bomkanju«.

Planinski vestnik, glasilo Slovenskega planinskega društva, je priobčil v 5. letošnji številki iz peresa prof. Levca zanimiv članek pod naslovom: »Nekaj opazk o naših zemljepisnih imenih«. Že v zadnji številki Zvonovi smo se bili namenili nanj opozoriti naše čitatelje, a nismo bili utegnili. Tu se je prof. Levec zopet lotil prav aktualnega predmeta, dokazujoč, kako nekatere izmed najnavadnejših domačih zemljepisnih imen rabimo ali krivo, ali pa jih ne razumemo. S čisto preprostimi sredstvi, brez učene navlake, a v znanem prikupljivem slogu nam je raztolmačil razmere med Savo Bohinjko in Savo Dolinko, potem da Ponca je Poldnica ali Poldnevnica, da je pravilno reči Klanški jezeri, a ne Lanski ali pa Belopeški jezeri. Mimogrede in pod zaglavjem »Še nekoliko popravkov« pa je prof. Levec razjasnil ali popravil še nekatero krivo rabo naših zemljepisnih imen. Naj bi njegov essay še druge razumnike, zlasti prijatelje turistike izpodbudil k podobnemu raziskovanju in pojasnjevanju domačega zemljepisačega imenstva, da bomo skoraj že dobro poznali vsaj to, kar je naše.

Materino delo za Boga in domovino. Pod tem naslovom je objavila »Primorčeva« številka z dne 13. junija t. l. v posebni prilogi vnovič to-le vabilo na naročitev: »Ta krasna knjiga hrvaška je doživela v enem letu tri izdaje; tretjo je pisatelj predelal po nasvetih merodajne kritike. — In po tretji izdaji je prirejen slovenski prevod, ki izide konec julija v »Goriški Tiskarni« A. Gabrščeka.

Slovenska prirediteljeve te znamenite knjige bo nekoliko obsežnejša od izvirnika. Vendar smo udarili ceno le na 50 kr. za tiste, ki so se naprej naročili. Pozneje bo cena 70 kr. Naslovna stran bo primeren, umetniški izdelan barvotisk.

Že prva in druga izdaja hrvaške knjige sta zbudili povsod velikansko oduševljenje. Kolike vrednosti mora biti ta zlata knjiga, pričajo pisma devetih škofov (med temi dveh slovenskih), katera ponatisnemo v tej prilogi.

Knjigo tiskamo v 1500 iztiskih v nadi, da jo hitro razpečamo, in da bo kmalu potrebna tudi slovenska, morda še izboljšana druga izdaja. — In knjiga je res taka, da bi jo morala skrbno čitati sleherná slovenska

mati ter se — po njej ravnati. Kdor želi dobro slovenskemu narodu, naj nabira naročnikov; denar je poslati naprej po nakaznici. Kdor naroči, ta dobi vse knjige, katere naj blagovoli razdeliti med one, ki so jo plačali.« — Potem so ponatisnjena škofovska pisma.

Deželni zbor goriški. Prvo zasedanje leta 1895.—96. (Važniši predlogi, sklepi, interpelacije in govori). Izdalo slov. narodno politično društvo »Sloga«. Tisk. in zal. »Goriška tiskarna« A. Gabršček. 1896. Str. 205. — Sodimo, da ne bi nič škodilo, ko bi tudi druga slovenska politična društva podobne brošurice pošiljala med narod ter tako širila politično zavednost.

Slovenske Maticе občni zbor dne 25. junija t. l. je bil zlasti zanimiv zaradi predsednikovega govora, iz katerega navedemo najmarkantnejše točke. Dokazavši dosledni ekstenzivni, četudi počasni napredek Slovenske Maticе s faktom, da se pomnože društvene knjige, katerih se je še pred malo leti tiskalo samo po 1500 izvodov, letos na 3000 izvodov, je moral priznati predsednik, da javna sodba o Matičinih knjigah zadnjih dveh let vobče ni bila ugodna, češ, da nekateri časopisi so jako pikro, jako osorno, da, celo pristransko in krivično sodili Matičine publikacije, z nekako škodoželjno slastjo kazali na njih hibe in napake, popolnoma pa molčali o spisih trajne vrednosti, ki jih je Matica dala na svetlo; nič jim ni ugajalo: ni vsebina, ni tisk, ni podobe. In vendar se odbor resno in naporno trudi, da bi dajal na svetlo samo dovršene in v vsakem oziru hvale vredne spise. Toda že lani je moral predsednik reči, da ga slovenski pisatelji pri tem vse premalo podpirajo, da se vse premalo odzivajo njegovim vabilom. »Ako pregledamo društvene knjige zadnjih desetih let, moramo priznati, da Matico z malo izjemami podpirajo vedno isti pisatelji, in da se kolo njenih sotrudnikov ne množi v istem razmernem številu, kakor raste število njenih društvenikov. Jemati je pri tem tudi v pošten, da najpridnejši slovenski pisatelji radi utihnejo, ko se bližajo gotovim letom; mladega naraščaja pa ni toliko, da bi popolnil praznino. Sploh pa je opaziti pri mladem našem razumništvu več kriticizma, nego veselja do resnega dela in idealnega navdušenja do pisateljavanja.«

Dočim se je v raznih glasilih zlasti poudarjalo, naj Matica odslej goji prevesno ali celo samo leposlovje, izjavi predsednik, da njega in odbor nikakor ni volja, da bi se dal tem sirenskimi glasovom zapeljati iz pravega tira. »Ako bi odbor tudi hotel gojiti v Matičinih knjigah samo leposlovje, ne bi mogel te svoje nakane izvršiti, ker slovenski leposlovni pisatelji premalo producirajo, in ker že naši časopisi vzamejo preveč leposlovnega gradiva. Matičina naloga pa ne more biti, da bi znižala duševni višek svojih knjig, in da bi svoje člane pitala z leposlovnimi prevodi in tako pristransko skrbela samo za mlajši del našega razumništva. Vrhu tega Slovenci razen Muzejskega društva za Kranjsko nimamo nobenega znanstvenega društva, kjer bi naši pisatelji, ki se bavijo z resnim delom, mogli objaviti svoje spise. Muzejsko društvo za Kranjsko pa priobčuje samo spise o kranjski zgodovini in o kranjskih prirodznanskih stvarih. Kje naj se pa še goji naše jezikoslovje, kje naša knjižna zgodovina, kje naše starinarstvo, kje naša popolnem neobdelana folkloristika itd., ako ne v Matičinih knjigah? Naš jezik je še vse premalo preiskan; nujno po-

grešamo dobrih monografij o naših narečjih, o najboljših naših pisateljih. Časopisi se branijo takšnih spisov. Ali naj zato o teh stvarih ničesar ne pišemo in o svoji domovini, o svojem narodu in o svojem slovstvu ostanemo večni nevedneži? In ker nimamo strokovnih časopisov, zato ne moremo znanstvenih razprav dajati drugod na svetlo, nego v Matičinih knjigah. Vsaki narod, ki se je hotel omikati, je tudi resno gojil znanstvo, katerega enostransko leposlovje ne more nadomestiti.

Odbor je zatorej te misli — in v tem se skladajo z njim tudi mnogi odlični pisatelji slovenski — da vsaj tretjina Matičinih knjig bodi tudi poslej odprta znanstvenim razpravam. Slovenska Matica nikakor ne namerava odbijati leposlovja — saj je to doslej že jasno pokazala — temveč nje želja je, da po svoji moči da tudi leposlovju v svojih knjigah odlično mesto, poleg njega pa goji tudi znanstvo ter tako izpolnjuje določila svojih pravil.⁶

Predsednikov ta ogovor je izzval že rezek odgovor v „Edinosti“. Ker se po njem čutimo kolikor toliko prizadete tudi mi, si pridržujemo tudi mi nekaj opomb za katero prihodnjih števil.

Še nekaj glede jezika v Stritar-Jurčičevi izdaji Prešernovih „Poezij“. Zdaj, ko je razložil g. V. Levec, da je jezik v omenjeni izdaji prenaradil Levstik, a nobeden izmed obeh izdajateljev, meni pravzaprav ni treba popravljati »krivic« — dasi sem naprošen za to — ker je bila moja trditev samo pomota, ne krivica. »Krivico« dela tisti, katerega vodi »animus iniuriandi«, in tega gotovo nobeden razsoden Slovenec ne bode iskal pri meni. Oglašam se tukaj zaradi tega, ker mi je s tem dana prilika povedati, da sem se obrnil ob svojem času v Ljubljano na dotično mesto, proseč, naj se mi blagohotno pošlje na ogled tisti del Levstikove zapuščine, ki je slovstvene vsebine, pa nisem dobil niti odgovora. To je bilo takrat, ko je bila zapuščina v beležnikovih rokah. Gotovo sicer ni, pač pa je verjetno, da bi bil zasledil tudi jaz Levstikovo roko v Prešernovi izdaji. — Mimogrede naj omenim, da sem se obrnil pred 12 leti v Oxford do knjižnice „Indian Office“ zaradi neke knjige, in da sem jo takoj dobil na posodo. V naših ozkih slovenskih mejah in malenkostnih razmerah pač ne bi škodilo, ako bi se proti slovenskim pisateljem postopalo nekaj bolj vljudno.

Ob tej priliki prosim, naj blagohotno popravi pomote v moji knjigi vsakdo, kdor zasledi kaj napačnega; vse to se porabi v IV. zvezku. Hvalen bom za vsako popravo, kvitiral jih pa ne bom, ker je škoda časa in papirja.

V Borštu pri Trstu 21. julija 1896.

Dr. Glaser.

»Pedagogičsko društvo« v Krškem nam je poslalo ta-le poziv, ozir. naznanilo v ponatisk:

»Poziv!

»Pedagogičsko društvo« je z izdajo 6. letnika dopolnilo 10. leto svojega obstanka.

Slovensko učiteljstvo se ozre lahko z zadovoljstvom na prvo desetletje tega društva; kajti društveno delovanje so pohvalno priznale ne samo višje šolske oblasti, ampak društvene knjige so bile tudi pri predlanjski učni razstavi v Gorici odlikovane.

Pri tej priliki izreka odbor vsem dosedanjim podpornikom in sodelovalcem najtoplejšo zahvalo ter jih prosi še daljnje naklonjenosti.

Odbor ima sicer že nekaj gradiva nabranega za prihodnjo knjigo, ki izide po novem letu, vendar se mu jako ustreže z novimi spisi pedagoško-didaktičke vsebine.

Društvo pa potrebuje tudi še obilne gmotne podpore, da bode moglo poravnati vse tiskovne stroške ter založiti kako novo knjigo. Najbolje bi se nam ustreglo z obilnim naročevanjem do sedaj še ne razpečanih društvenih knjig. Zato vljudno vabimo slov. učiteljstvo in razumništvo, naj seže po teh knjigah ter društvu pripomore do boljšega gmotnega stanja, ki je potrebno k daljnemu uspešnemu delovanju. Ob enem pa prosimo, naj ostanejo tudi vsi dosedanji člani društvu zvesti; naše gg. profesorje in prečastito duhovščino pa še posebej najvljudneje vabimo, naj pripomorejo k ustrezni pristopom in sodelovanjem do tega, da bode »Pedagoško društvo« ustrezalo popolnoma ljudskemu in srednjemu šolstvu slovenskega naroda!

V Krškem, meseca julija 1896.

Odbor.

Nerazprodane društvene knjige so:

III. Pedagoški letnik, cena gl. 1'40. Vsebina: Izkustveno dušeslovje. Nekaj odlomkov iz Jana Amosa Komenskega »Didaktike«. V šolski delarnici. Spomini na Dunaj. Pogled na pedagoško polje l. 1888. Poročilo o »Prvi stalni učilski razstavi« na Slovenskem. Poročilo o društvenem delovanju.

IV. Pedagoški letnik, cena gl. 1'40. Vsebina: Jezikovni pouk v ljudski šoli. I. del. Navod k početnemu risanju in oblikoslovju. V šolski delarnici. II. Iz risarske izložbe v Norimberku. Vpliv prirode in hrane na zdravje človeško. Pogled na pedagoško polje l. 1889. in 1890. Poročilo o prvi stalni učilski razstavi na Slovenskem. Poročilo o društvenem delovanju.

V. Pedagoški letnik, cena gl. 1'40. Vsebina: Jana Amosa Komenskega I. Šola v igri. II. Kako pregnati lenobo iz šol. Simon Rudmaš, koroški šolnik in domoljub. Enostavni predmeti iz stavbarstva in strojstva. Kotomerstvo. Iz norimberške risarske izložbe II. Pogled na pedagoško polje l. 1891. Statistiški pregled ljudskega šolstva v Avstriji l. 1890. Poročilo o prvi stalni učilski razstavi na Slovenskem. Poročilo o društvenem delovanju.

VI. Pedagoški letnik z znano vsebino. Cena za neude gl. 1'50.

Občno vzgojeslovje po 80 kr.

Občno ukošlovje po 80 kr.

Izkustveno dušeslovje po 80 kr.

Jezikovni pouk v ljudski šoli I. del po 80 kr.

Nazorni pouk v ljudski šoli po 1 gl. 50 kr.

Navod k početnemu risanju in oblikoslovju po 40 kr.

Pouk o črtežih po 50 kr.

Pri cenah je vračunjena tudi že poština. Vse te knjige se lahko naroče v vsaki knjigarnici ali pa naravnost pri odboru »Pedagoškega društva« v Krškem.

I. in II. Pedagoški letnik sta razprodana.

Slovenska „CERKOVNA ORDNINGA“. Po prijaznosti gosp. prof. dr. V. Jagića sem imel za par ur v rokah knjigo iz kraljevske biblioteke v Draždanih (Litt. Belg. 16^a). Na prvi strani ima naslov v glagolici in pod njim nemški naslov: „Ein Summa etlicher Predigen vom Hagel vnd Vnholden | auß dem Teütschen in die Crobatische Sprach verdolmetscht | vnd mit Crobatischen buchstaben getruckt. 1563 Tübingen.

Pred tem naslovnim listom na levi (torej na drugi strani ovitka) je pisan o v latinici: „Edna kratka Summa nyklich prodigi od t tsche (najbrže = toče) ý od Scharnitz (?) Kefu predikane w stolnom Warofhu Würtembergtze zemli misintza Augusta Ljuto po Roifwa Gospodina nafchega ifu krszta 1562 i po Iurju Iurifitzu z Windola, Antonu Dalmatinu ý Stepanu Iftrianu iz Nemfkzoga Pifma w Chorwatszky iazik od ritschi do ritschi werno yflumatschene, ý Chirwatszkiimi Slowmi Stampane
w Tubingi 1563

Breuis summa aliquod Sermonum de grandine & tempestatibus, qui pro concione dicti erant in celebri Vrbe ducatus Würtembergici mense Augusto A. N. C. 1563 per Georgium Iurifchits Windolanum, Antonium Dalmatinum & Stephanum Iftrium ex Germanico idioma in Croaticum de verbo ad verbum translati & Croatico sermone impressi

Efaice 26. X. 16

iona in adversit habetur tui cura, funditur oratio cum irrogatur a te poena.
Tubingae 1863

Integer tractatus 14 plagulis constat in Ato fine ulla praefatione Glagoliticis litteris editus Cui ordo Ecclesiasticus latino Characterere annexus est, qui tamen liber nec titulum nec praefationem habet Curuidlano (?) idiomate impressus (zadnji odst. je pisan od druge roke).

Po tem sledi 14 listov, tiskanih z glagolico, ki obsezajo gori omenjeno „Summa . . .“

Drugi, veliko večji del knjige obseza v zadnjem lat. odstavku omenjeni „ordo Ecclesiasticus“ z latinico v slov. jeziku. Ta del je brez naslovnega lista in brez vvoda. Ta izvod „cerkovne ordninge“, katerega sem imel v rokah, je edini, ki se je ohranil, in se nahaja, kakor sem že poprej omenil, v Draždanih. Tiskan je bil l. 1564. v Tubingi. „Cerkveni red“ obseza z „Registrom“ 175 listov. Prepisal sem si nekoliko v naglici in podajem ta prepis, da se spozna jezik in grafika. Na prvem listu je:

CERKOVNA

ORDNINGA (i. e. Ordo Ecclesiasticus) — zadnje je pisano.

Ena praua cela Ordninga oli Naredba Cerkouna, stoy neruezh v shtyrih rizheh oli shtukih. Nerpopei, de fe ta cela Boshia beffeda, tu ie, ta Postaua, te Sapuuidi inu ta Euangeli, tim ludem vti Cerqui ozhytu, prou inu fastopnu prydiguie Inu de fe ty S. Sacramenti, ta S. Kerft, ta S. Vezeria Cristufeuva, prou dile inu iemlo. Inu de fe tu prauu Prydigane, fa ueliku shaza, dershi inu ohrani, po ufem Kerfzhanftui. Sakai Bug ie od fazhetka, to ftoio shego inu volo, uti nega Postau i inu v tim Euangeliiu tei Cerqui, daial nafnane. Inu hozhe taku skufi inu stakim Pridiganem, po nego v eliki dobruti inu milofsti, favolo fuiga lubiga Synu Iefufa Cristufa, febi ena

Cerkou, is vfeh shlahit ludi, ukupe sbrati inu perprauti, de nega prou fpopna, zhefty, huali, na nega klizhe, moli, inu de nemu upraui pokorszhini fueiftu slufi. Satu Bug hozhe tako ozhitu poshtenu ukupe hoyene inu sbrane tih ludi na tim fuetu imeiti, inu de ty eni, tim ludem imao to celo beffedo Boshyo, to Postauo inu ta Euangeli, ozhitu prydigati, Inu te S. Sacramente diliti, koker od tiga fam Criftus Math: 28. gouori, kir prau htim Iogrom, Puidite ui tiakai inu vuzhite ufe ludi, inu nee kerfite v tim imeni tiga Ozheta, Synu inu S. Duha, Inu vuzhite nee dershati ufe tu, kar fem iest uom fapouedal. i. t. d. Na robu so opazke, tako n. pr. na prvi strani: Pousod per kerfzhenikih, ufcrizhy fufeb uti Cerqui, fe imao prou poshtenu inu per redu rounati inu dershati. I, Cor. 14.

Na drugem listu je:

Ceremonie ali nekar ueliku morao uti Cerqui biti.

Od tiga perviga shtuka, kir hti Cerkouni Ordningi nerpopei slishi, kateriga ie narbule potreba, tu ie od tiga uuka.

Druga stran 66. lista:

TA DRVGI DELL TE CERKOVNE
ORDNINGE OD TIGA PRIDIGARSTVA, KATIRI

IN Koku ty Pridigary, Paftyri inu Farmoftri, fe imao fhegnati inu htimu Pridigarftuu odlozhiti ino postauti.

List 81.:

SAKAI INV SA KAKOVIH VRSHAHOV
INV RIZHI VOLO, SE TA PAPESHKA ISPAzhe-

na Masha pousod utim Kershansui ima doli postauti inu diati inu na meistu, ta Vezherya Criftufeua, tu prau za obhaylu gori narediti inu postauti.

List 100.

TA KRATKI VVIRTEMBERSKI CATEHISMVS. (Obseza razne dele).

List 117. Ordninga, koku se imao gmain lytanie, tu ie, molytue inu proshne kadar ta Cerkou ukupe pryde dershati inu dopernashati.

130. Ordninga, koku se ty Sakoniki imao poklyzati inu porozhiti.

138. Ena druga predgovor oli kratka pridiga od tiga sakona . . .

163. Ordninga od tiga pogreba.

172. Register zhes leto cerkovno ordningo, od ufeh Shtukou inu Articoulou, kir vletih Bukuah stoye. (Obseza 3 liste).

Rabi torej za *č* = *zh*, za *š* = *sh*, za *ž* = *sh*, *zh*, *f*, *ch*; za *s* in *z* se *f* in *s* vedno zamenjujeta. *n*, *r*, *l* niso nikdar mehčani; za pronom. *nje* se piše nee.

Knjiga ima obliko velike osmerke, je lepo in močno v usnje vezana, s podobo Križanega na prvi strani platnic in ima zlato obrezo.

Fr. Vidic.

Prešernovega soneta nemški prevod. — Od barona Pina, bivšega ministra, bivajočega sedaj v Velikovcu na Koroškem, smo dobili prevod Prešernovega soneta »Memento mori« s temi vrsticami vred:

Slavno uredništvo!

Opazil sem, da se v »Zvonu« (v »listku«) včasih natisnejo nemški prevodi pesni odličnih slovenskih pesnikov. To mi daje pogum, da Vam

pošljem svojo prestavo Prešernovega „Memento mori!“, ki se mi zdi posebno lep, in si Vas usojam prositi, da jo sprejmete v svoj cenjeni list, če bi se Vam zdela tiska vredna.

Ker sem popolnoma oslepel, sem primoran se posluževati tuje roke v pismu, kar mi blagovolite prijazno oprostiti!

Z odličnim spoštovanjem

najvdanejši

Feliks Baron Pino, m. p.

Prevod se glasi:

Memento mori

Nur eine Spanne Zeit umfasst das Sein,
Des Grabes Thor ist offen Tag und Nacht,
Viel Freunde scharfte uns der Spaten ein,
Doch hat kein Buch uns je das Wann gebracht.

Mit Haufen Goldes kauft man nicht Freund Hein,
Ein glatt Gesicht schützt nicht vor seiner Macht;
Des Lebens Dieb dringt jederzeit herein,
Trotz süßen Sangs, ob auch die Freud' uns lacht.

Wer an der Welt allein verblendet hängt,
Sich von Vergnügen zu Vergnügen drängt,
Er denk': Es reifet schnell des Todes Saat.

Es ruft uns heute zu im Leichenstaat
So mancher, der noch gestern Lieder sang,
»Memento mori!« mit Posaunenklang.

Prešernovih štirih nemških sonetov slovenski prevod.

Pevčeva tožba.

I.

Et Getico scripsi sermone libellum.

Ovid.

Dasi je rimskih bil Kamén ljubimcu
Progón — za pesmi žalostna nagrada,
Vendár mu vspela petja ni odvada,
Izviti ni se mogel muz obímecu.

Tak' tujščina je omiléla Rimcu,
Da v glasih, ki jih ni poznal iz mlada,
Da v Getskih glasih svojo bol razklada
Na bregu Istra Scitom v srhkem ímecu.

Dasi ne prid'je pesem mi domača,
Zavist le, slepo mržnjo na-me zvráča,
Vendár zastonj se trudím za odvado;

Tedaj začel sem po njegovem vzgledi
Izražati bolest srcá v besedi,
K' je mati ni sadila v srce mlado. —

II.

Oj srečen, komur tuje je spoznanje,
Kdor z veje greha ni okusil strupa!
Zakaj z oči mi padla je skorlupa,
Krijoč pekoče žarke mi sedanje!

Tedaj bi pač še čislal žitja sanje,
Vsaj slepec le edín še lahko upa.
Da svetlih vzorov svet mu ne raztrupa,
Da ne povrne praznih pen mu za-nje.

Le topi slepec se še z vero moti,
Da izgubljen ni, kdor se d'janja loti,
Pač pa, kedor zakoplje si darove.

Duh njemu še na čilih krilih plove!
Le slepec se za dobro še poganja
Ter srečen o uspehah upno sanja. —

III.

Vsaj znano vam je škrtov zlo početje,
Kakó da so te spake rusolase
Zaklade vkup grabile hlastno za-se,
Kak gnala sljà jih tudi do deklet je,

Kak' slednjič v strmih stolpov so zavetje
Odvedli jih očem za kratke čase,
Da se le njim oko z lepoto pase; —
Zastonj čestilcev drugih prizadetje!

Kar si v en dan izmislila pravljica,
Dan danes je postalo to resnica;
Jaz tacega sem vam zasledil škrtata. —

Kopitar straži krasotici vrata,
Ta krasotica je slovensko knjištvo,
Zapora nje pa višje knjig sodništvo. —

Dr. Fr. Pr.

Ti trije sonetje imajo v nemškem originalu naslov »Des Sängers Klage«. Prvi je bil natisnjen v 24. številki Ilirskega lista iz leta 1833. (15. junija), drugi takoj v prihodnji številki 25. (22. junija l. 1833.); tretji se je ohranil v rokopisni ostalini ter se nahaja natisnjen v Letopisu Matice Slovenske iz leta 1875., str. 155. — Ljubimec rimskih Kamén je pesnik Ovidij, katerega je bil l. 9. po Kr. r. cesar Avgust poslal v prognanstvo iz Rima v Tomi ob ledenem Pontu. Vzrok temu izgonu je bilo po pesnikovi lastni izjavi njegovo pesnikovanje („carmen et error“). Tisto pesniško delo, ki mu je to hudo kazen nakopalo, je bila menda njega „Ars amandi“, delo lehkotnega in polzkega značaja, ki se je utegnilo smatrati za nasprotujoče Avgustovemu prizadevanju, da bi se povzdignila pravnost in čislanje zakona. Tu med Sarmati in Geti bivajoč, si je pesnik mnogo prizadeval in v svojih pesmih

»Ex Ponto« neprestano moledoval, da bi se mu dovolil povrat v domovino, in je baje (kakor nam pripoveduje sam v 13. pismu 4. knjige »Ex Ponto«) zložil tudi v getskem jeziku pesem v proslavo Avgusta in njegove obitelji. Toda vse zaman. — Manj navadne izraze v prevodu (n. pr. obimec = objem, die Umarmung; imec = imje ali ivje, der Rauhreif) je privedla rima na dan. — Vse tri sonete združuje skupni naslov »Sängers Klage«, in tudi tretji sonet, dasi je postal znan šele po pesnikovi smrti iz njega rokopisne ostaline, nam je staviti s prvima dvema vred v leto 1833., ko so se bila pojavila nasprotstva proti Kranjski Čebelici, ko se je bilo Pavšekovemu rovanju posrečilo, da je odrinil Čopa, dotedanjega pregledovalca rokopisov, in da se je rokopis poslal Kopitarju v cenzuro. (Primeri Dun. Zv. V. pag. 38. in 39.) Pomniti je, da tudi znani sonet »Apel podobno na ogled postavi« spada v isto dobo; natisnjen je bil namreč v prilogi 30. štev. Ilirskega lista iz leta 1833. —

L. P.

S o n e t.

Da njo, ki naj bi v vseh jezikih slavo
 Ji peli, njo, homerske hvale vredno,
 Ki z vsemi lahko stavi se vzporedno,
 Kar so jih kdaj slavili veličavo —

Da njo, ki tak' prevzela mi naravo,
 Da hrepenim ves le za njo, dosledno
 V slovenskem le slavim jeziku vedno,
 Ne tudi v nemškem, to vam beli glavo? —

Pri nas navadno nemško le gospôda,
 Ki vlada, govori, slovensko oni,
 Katere v služnost vpregla je usôda.

Služeč najstrožjo službo, ki svobôda
 Jo kdaj služila je v ljubezni sponi,
 Držim se šeje svojega narôda. —

Dr. Fr. Pr.

Ilirski list 1834. št. 19. (10. majnika).

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaju. (I., Augustinerstrasse Nr. 7.) nam je poslalo v blagovoljno objavljenje zapisnik vseh letošnjih darovalcev. Zaradi skopega prostora sicer, žal, ne moremo do cela ustreči želji slavnega društva; iz srca radi pa ponatisnemo konec poslanega dopisa, s katerim se popolnoma strinjamo, želeč mu v prilog mile naše mladine največjega uspeha. »Za toliko darov — tako se završuje omenjeni dopis — bodi iskrena zahvala rodoljubnim darovalcem, darovalkam, narodnim zavodom, posebno še gosp. državnemu poslancu V. Pfeiferju za lepo vsoto 63 gld., ki jo je nabral med slovenskimi državnimi poslanci. Ta plemenita požrtvovalnost za ubožne slovenske velikošolce na Dunaju zbudaj tudi nadalje mile Slovence in Slovenke, osobito pa še narodne zavode k daljnemu izdatnemu podpiranju ubožnih naših dijakov na Dunaju, podpirane dijake pa k temu, da se neumorno uče, lepo vedejo ter svoj značaj utrujejo za bodoče resno delovanje v blaginjo bednega našega naroda! — Darove

sprejema vč. g. dr. Fr. Sedej, c. in kr. dvorni kapelan, ravnatelj v Avgustineju na Dunaju (I. Augustinerstrasse Nr. 7.).⁶

Jagičevega zbornika »Archiv für slav. Philologie« VIII. zvezek (1. in 2.) ima naslednjo vsebino: »Die Baltica des Libellus Lasicki«. Untersuchungen zur litauischen Mythologie, von Dr. Theodor R. von Grienberger; »Die Behandlung der Lautgruppen *in, un* + Consonant im Slavischen«, von Friedrich Lorenz; »Zur Provenienz der Kijewer und Prager Fragmente«, von V. Oblak; »Die apokryphische Erzählung vom Tode Abrahams«, von G. Polivka; »Zwei böhmische Flugblätter des XVI. Jahrhunderts«, von Dr. J. Bolte (z opazko Brücknerjevo); »Quellennachweise zum Codex Suprasliensis«, von Dr. Abicht u. Dr. Schmidt; »Das Martyrium des heil. Pionius«, von Oskar von Gebhardt; »Martyrium des Kodratus«, von Dr. Schmidt; »Martyrium des S. Sabinus«, von I. v. d. Gheyn; Martyrium der XLII Märtyrer zu Amorium, von Dr. Abicht u. Dr. Schmidt; »Zur slav. Parömiographie«, von A. Brückner; »Dialektologische Merkmale des südrussischen Denkmals »Žitije sv. Savy«, von A. Kolessa; »Eine Bemerkung zur ältesten südslavischen Geschichte«, von Dr. V. Oblak. (str. 228. do 234.) V tej kratki razpravi zagovarja sedaj že pokojni Oblak isto s filološkega stališča, kar je dokazoval v »Izvestjih« dr. Kos z zgodovinskega stališča (Ljub. Zvon. je v 7. št. opozoril tudi na to razpravo), da so namreč Slovenci prišli v VI. stol. v svoje pokrajine, upirajoč se mnenju, da bi bili Slovani avtohtoni v Panoniji, Noriku in v Veneciji, kar so zagovarjali in dokazovali Šembera, Trstenjak in tudi nemški historiki Mannert (Germanien 499—501) in Contzen (Die Wanderungen der Celten 67 sqq.) ali pa drugi, ki trdijo, da so se Slovenci baš zato tako naglo razširili, ker so našli avtohtonske Slované, s katerimi so se združili in asimilovali. Oblak sodi: Brž ko smo spoznali, da tvorijo južnoslovanska narečja nepretirgano vrsto ozko spojenih in sorodnih narečij, ki so tako razdeljena, da so si sosedna narečja najbolj sorodna (n. pr. da imajo južnosrbska narečja svoje najbližje sorodnike v severnomacedonskih, iztočnosrbska svoje organsko nadaljevanje v narečjih zapadne Bolgarije, da prehajajo slovenska narečja po beneškem in goriškem nar. na jugu v čakavsko skupino, na iztoku pa po starem kaj-narečju v štokavščino in čakavščino — tedaj se mora sklepati, da so bili v onem velikem toku, ki je v VI. stol. preplaval pokrajine na Hemu, ob Adriji in v Alpah, tudi predniki Slovencev. Čuden slučaj bi bil sicer, da bi slovenska narečja kot organsko nadaljevanje srbohr. zavzemala baš tisto mesto v južnoslovanski dialektni skupini, ki jim pristaje po njih sorodnosti. Današnji Slovenci torej ne morejo biti potomci onih avtohtonskih Slovanov, o katerih govori Perwolf; sicer bi bili gotovo oni avtohtoni vplivali na jezik Slovencev, a to se ni zgodilo; tako slični pa tudi niso mogli biti oni avtohtonski Slovani poznejšnim Slovincem, da bi se bili takoj združili in asimilovali; saj so se nekaj stoletij samostojno razvijali. Pred prihodom Slovencev v drugi polovici VI. stol. torej v alpskih deželah ni bilo Slovanov.

V kritikovalnem oddelku je ocenil V. Oblak poleg drugih del tudi Glaserjeve slovstvene zgodovine I. del in sicer precej rezko. V bibliografskem oddelku poročajo V. Jagič, V. Oblak in M. Rešetar. Le-ta je podal tudi pregled filološke vsebine srbohrvaških periodnih publikacij za leto 1894.

Manjše beležke so spisali Olaf Broch, V. Jagić in V. Oblak, in sicer Oblak: »Zur Verbreitung des Kirchenslavischen im mittleren Dalmatien am Ausgange des XVII. Jahrh.« in »Ein altes kroatisches Vocabularium.«

Fr. Vidic.

Popravek. V ponatisk Prešernovega soneta in Levstikove poprave v zadnji številki so se vrinile nekatere pomote. Na str. 450. v 6. vrsti od spodaj beri *ljubezni* nam. *ljubezen*; na isti strani v drugi vrsti *si* nam. *se*; na str. 451. v 18. vrsti od zgoraj beri *'z* nam. *'s*.

Listnica uredništva. Milan A—č.: Začetna pesmica kaže lirsko žilo. Drugo ni izvirno. Nadaljujte, pa samo takrat, kadar Vas bo sililo k delu resnično čuvstvo. Potem bomo videli in Vas sčasoma spoznali. — Ingo: Vi pojete:

»Sevaj luna,
Bleda luna!
Spati možno danes ni.
Le pogledi,
Glej, tu v sredi
Srčna rana me skeli
— — — — —
Luna plava
Deva spava,
Ali z drugim zdaj sedi« . . . itd.

Ali res mislite, g. Ingo, da uredništvo »Zvonovo« še nikoli ni čitalo ali slišalo prepevati Prešernove serenade: »Pod oknom«? —

Nenad Slavski: Žal, ne moremo porabiti. —

Viator: Negodno. —

Dolinski: Vam pa mora biti zelo trda za papir, da nam kar na indiskretni karti-dopisnici pošiljate svoje pesmice — katerih ne moremo objaviti. —

Dostavek. Ker smo že omenili prof. Levca razpravo o nekaterih zemljepisnih naših imenih, sodi vsekakor opozoriti tudi na takisto zanimive »Imenoslovne paberke«, objavljene med »Malimi zapiski« v zgoraj omenjenem sešitku »Izvestij« (str. 81.—83.). Neimenovani pisatelj je tu poskusil raztolmačiti nekatera gorenjska zemljepisna imena (Zaka, Bača, Frtuna, Mužakla, Pokljuka), o katerih si je gotovo že mnog slovenski turist zaman belil glavo; saj so pa tudi res zagonetna, in neimenovani raziskovalec si po pravici ne prisvaja nezmotljivosti. Zanimivi članek se zvrši prihodnjč.

